

**PROGRAM SĄSIEDZTWA
POLSKA – BIAŁORUŚ – UKRAINA
INTERREG III A/TACIS CBC 2004-2006**

Wersja ostateczna

Spis treści:

1. OPIS, CELE I PRIORYTETY	4
1.1. Wprowadzenie do Programu Sąsiedztwa Polska – Białoruś – Ukraina INTERREG IIIA/TACIS 2004-2006	4
1.2. Opis obszarów kwalifikowalnych	6
1.3. Opis sytuacji społeczno - ekonomicznej w regionie, będącym przedmiotem wsparcia. Analiza SWOT	6
Historia (najnowsza)	6
Obszar i ludność	8
Gospodarka	8
Infrastruktura	9
Rynek pracy, edukacja, instytucje społeczne	12
Środowisko naturalne	14
Turystyka i kultura	15
Analiza SWOT	18
1.4. Spójność z programem PHARE "Polska granica wschodnia" i innymi programami Przedakcesyjnymi	19
Koordynacja programów TACIS CBC oraz INTERREG III A	22
Inne programy przedakcesyjne w Polsce	24
Spójność Programu Sąsiedztwa INTERREG III A/TACIS CBC z programami krajowymi i regionalnymi	25
1.5. Wspólna strategia rozwoju	28
1.6. Opis priorytetów i działań Programu Sąsiedztwa Polska – Białoruś- Ukraina	29
1.7. Monitoring i wskaźniki oceny	34
1.8. Indykatywny plan finansowy 2004-2006 (w EUR)	35
2. STRUKTURY ZARZĄDZAJĄCE I WDRAŻAJĄCE PROGRAMU	36
2.1. Wspólne struktury	36
2.2. Instytucja Zarządzająca	36
2.3. Instytucja Płatnicza	38
2.4. Instytucje Pośredniczące	39
2.5. Wspólny Sekretariat Techniczny	40
2.6. Komitet Monitorujący	41
2.7. Komitet Sterujący	42
3. WDRAŻANIE PROGRAMU	42
3.1. System monitorowania programu	42
3.2. Informacja i promocja	43
3.3. System Oceny Programu	43
3.4. Zgodność z innymi politykami Wspólnoty	43
4. WDRAŻANIE NA POZIOMIE PROJEKTÓW	46
4.1. Składanie wniosków projektowych	46
4.2. Wybór wniosków projektowych	46
4.3. Decyzje o udzieleniu współfinansowania	47
4.4. System monitorowania projektu	47

5.	REALIZACJA I KONTROLA FINANSOWA	48
5.1.	Wydzielone konto bankowe	48
5.2.	Wnioski o płatności i prognozy	48
5.3.	Realizacja finansowa na poziomie projektu	48
5.4.	Kontrola finansowa	48

ZAŁĄCZNIK 1

ZAŁĄCZNIK 2

ZAŁĄCZNIK 3

ZAŁĄCZNIK 4

Mapa 1: Obszar programowania Programu Sąsiedztwa Polska - Białoruś - Ukraina

Mapa 2: Obszary ochrony środowiska

Mapa 3: Infrastruktura transportowa

1. Opis, cele i priorytety

1.1. Wprowadzenie do Programu Sąsiedztwa Polska – Białoruś – Ukraina INTERREG III A/TACIS CBC 2004-2006.

Program Sąsiedztwa Polska – Białoruś – Ukraina INTERREG III A/TACIS CBC 2004–2006 jest wdrażany na zewnętrznej, wschodniej granicy Unii Europejskiej (UE). Współpraca transgraniczna obejmuje część terytorium Polski, Państwa Członkowskiego UE, oraz Białorusi i Ukrainy, które nie są Państwami Członkowskimi.

Jako, że w ramach programu Państwo Członkowskie UE współpracuje z Państwami, które nie są członkami UE, stosuje się różne instrumenty finansowe. Środki przeznaczone dla Polski pochodzą z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego (EFRR), Białoruś i Ukraina otrzymują wsparcie z programu TACIS CBC. Procedury prawne stosowane w tych dwóch instrumentach są różne, co może mieć wpływ na efektywność współpracy.

Aby poprawić zaistniałą sytuację Komisja Europejska zatwierdziła 1 lipca 2003 Komunikat "*Paving the way for a New Neighbourhood Instrument*". Koncepcja Programów Sąsiedztwa odnosi się do programów, które wdrażane będą wzdłuż nowych granic zewnętrznych Unii Europejskiej, powstałych w wyniku procesu jej rozszerzenia.

W Komunikacie Komisji proponuje się, począwszy od roku 2007, wprowadzenie nowego Instrumentu Sąsiedztwa na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej. Jako pierwszy krok *wytyczenia szlaku* dla nowego instrumentu, w latach 2004 - 2006 wdrażane będą Programy Sąsiedztwa na nowych granicach zewnętrznych. Głównym celem Programów Sąsiedztwa jest *poprawa koordynacji pomiędzy różnymi instrumentami finansowymi w istniejących ramach legislacyjnych i finansowych*¹.

Przy ustalaniu priorytetów programu oraz przy jego opracowywaniu wzięto pod uwagę cele ogólne i szczegółowe koncepcji Programu Sąsiedztwa.

Główne cele koncepcji Programu Sąsiedztwa, zgodnie z zapisami Komunikatu "*Paving the way for a new Neighbourhood Instrument*", to: promowanie zrównoważonego rozwoju gospodarczego i społecznego w obszarach nadgranicznych; wspólne stawianie czoła wyzwaniom w dziedzinie środowiska, zdrowia publicznego oraz zapobieganie i zwalczanie przestępczości zorganizowanej; zapewnienie sprawności obsługi ruchu granicznego i bezpieczeństwa na granicach; promowanie wspólnych inicjatyw społeczności lokalnych typu "people to people"

Jednym z Programów Sąsiedztwa jest polsko - białorusko - ukraiński program współpracy transgranicznej. Szczegółowe informacje na temat sposobu poprawienia współpracy pomiędzy

¹ Komunikat Komisji *Paving the way for a New Neighbourhood Instrument*; COM (2003) 393, 1 July 2003 Introduction paragraph 4, p.4

INTERREG i Tacis CBC w ramach Programu Sąsiedztwa podano w Rozdziale 2., w dziale Instytucje Zarządzające i Wdrażające Programu Rozdziały 3. i 4. podają szczegóły wdrażania na poziomie programu i projektu. Wymienione trzy rozdziały są spójne z *Wytycznymi dotyczącymi wdrażania Programów Sąsiedztwa 2004-2006 INTERREG/TACIS i INTERREG/Cards*, które załączono do niniejszego programu jako Załącznik 4.

Streszczenie oceny ex-ante Programu Sąsiedztwa załączono jako stanowi Załącznik 3, a zalecenia wzięto pod uwagę przy opracowywaniu programu.

Program Sąsiedztwa Polska - Białoruś - Ukraina INTERREG III A/TACIS CBC 2004-2006 opracowany został przez wspólną grupę roboczą składającą się z przedstawicieli trzech krajów:

- Polski - przedstawiciele Ministerstwa Gospodarki i Pracy, Ministerstwa Spraw Zagranicznych, Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji, Jednostki Wdrażającej Phare CBC oraz regionów przygranicznych (województw Podlaskiego, Mazowieckiego, Lubelskiego i Podkarpackiego);
- Białorusi - Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Obwodowe Komitety Wykonawcze Brześćcia, Grodna i Mińska, Krajowa Jednostka Koordynująca Program Unii Europejskiej TACIS;
- Ukrainy - Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej, Ministerstwo Spraw Zagranicznych, Państwowa Administracja Obwodów Lwowa, Wołynia, Zakarpacia, Agencja Rozwoju Regionalnego we Lwowie;
- dodatkowo w prace zespołu zadaniowego byli również zaangażowani przedstawiciele Euroregionów z obszaru objętego programem (Niemien, Puszcza Białowieska, Bug, Karpacki)

W trakcie pracy nad dokumentem strony napotkały szereg trudności związanych z brakiem spójności pomiędzy danymi statystycznymi i empirycznymi, lub ich brakiem na poziomie regionalnym we wszystkich trzech krajach. Poza tym, obszar nadgraniczny charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem, zarówno pomiędzy regionami, jak i wewnątrz nich, pod względem problemów rozwoju społeczno – ekonomicznego; dlatego też, oprócz wspólnej analizy, poszczególne obszary administracyjne musiały być przeanalizowane w każdym z krajów z osobna. Podczas diagnozy sytuacji na rynku pracy stwierdzono, że dane dotyczące bezrobocia nie są w pełni porównywalne ze względu na różne definicje osoby bezrobotnej. Różnice stwierdzono również w dziedzinie ochrony środowiska, telekomunikacji oraz sieci transportowych.

1.2. Opis obszarów kwalifikowalnych

Program INTERREG III A/TACIS CBC obejmuje polsko - białorusko - ukraiński region nadgraniczny (patrz mapa 1), w skład którego wchodzi następujące jednostki terytorialne (po stronie polskiej) i jednostki administracyjne (po stronie białoruskiej i ukraińskiej):

- Polska - 8 NUTS III, t.j.: białostocko - suwalski i łomżyński (województwo Podlaskie); białkopodlaski, chełmsko-zamojski i lubelski (województwo Lubelskie); rzeszowsko –tarnobrzesci i krośnieńsko-przemyski (województwo Podkarpackie); ostrołęcko-siedlecki (część województwa Mazowieckiego); zasada 20% elastyczności ma zastosowanie do podregionów lubelskiego i rzeszowsko - tarnobrzesciego. Są one częścią obszaru programowania zgodnie z zasadą przylegania, jako że stanowią integralną historyczną, administracyjną i funkcjonalną część polskich regionów nadgranicznych (tak zwana "Ściana Wschodnia"). Ponadto podregion lubelski przynależy do Euroregionu Bug, a podregion rzeszowsko - tarnobrzesci do Euroregionu Karpackiego (oba biorą udział w Programie Sąsiedztwa);

- Białoruś - obwody: Grodno (łącznie z okręgami: Grodno, Szuchin, Lida, Woronowo, Iwje, Nowogrudok, Korelichi, Djatiowo, Slonim, Zelwa, Wolkowisk, Mosti, Oszamiany, Smorgon, Ostrovets, Bolszaja Berestovitsa, Svisloch); Brześć (łącznie z okręgami: Brest, Kamenetes, Malorita, Kobrin, Zhabinka, Pruzhany, Beresa, Ivanovo, Ivatsevichi, Baranovichi, Lijanovichi, Gantsevichi, Pinsk, Luninets, Stolin, Drogichin); Mińsk (okręgi zachodnie: Miadel, Vileika, Molodechno, Volozhin, Stolbtsy, Niesvizh, Kletsk);

- Ukraina - obwody: Wołyń (łącznie z okręgami: Volodymyr-Volynskiy, Shats'k, Novovolyns'k miasto, Ivanychi, Gorohiv, Kamin'-Kashyrs'kyi, Kivertsi, Kovel', Lokachi, Lutsk, Lubeshiv, Lubomyl, Menevytchi, Ratne, Rozhytschi, Stara Vyzva, Turiysk); Lwów (łącznie z okręgami: Brody, Busk, Gorodok, Drohobych, Lwów miasto, Zhydachiv, Zhovkva, Zolochiv, Kamianka-Buzka, Mykolayiv, Mostys'ka, Peremyshlany, Pustomyty, Radehiv, Sambir, Skole, Sokal, Stariy Sambir, Striy, Turka, Yavoriv); Zakarpacie (łącznie z okręgami: Velykyi-Berezhnyi, Berehovo, Vynohradiv, Volovets', Irshava, Mizhgyrya, Mukachevo, Perechyn, Rakhiv, Svalyava, Tyachevo, Uzhgorod, Khust).

1.3. Opis sytuacji społeczno - ekonomicznej w regionie, będącym przedmiotem wsparcia. Analiza SWOT

Historia (najnowsza)

Polska

W roku 1989 ostatecznie rozpadł się reżim totalitarny w Polsce i rozpoczął się proces transformacji politycznej. Nowy, trzypoziomowy model władzy publicznej wprowadzono w roku 1999 z niezależną, wybraną władzą samorządową na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym. Nowy podział terytorialny (wprowadzony 1 stycznia 1999r.) to: 16 województw (NUTS II) z 880 miastami, 45 podregionami (NUTS III), 380 powiatami (NUTS IV), 2489 gminami (NUTS V) i 56772 sołectwami².

² Rocznik statystyczny regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.

Polska część obszaru nadgranicznego obejmuje 139 miast, z których 13 ma status powiatu Białystok, Łomża, Ostrołęka, Siedlce, Suwałki, Biała Podlaska, Chełm, Zamość, Lublin, Krosno, Przemysł, Rzeszów oraz Tarnobrzeg; w granicach tego obszaru znajdują się 582 gminy i 13154 sołectwa.³

Białoruś

W wyniku zmian systemowych w ZSRR i narodowych aspiracji narodu białoruskiego, parlament ogłosił suwerenność republiki w roku 1990. W sierpniu 1991 proklamowano niepodległość Białorusi; stała się ona częścią Wspólnoty Niepodległych Państw. W grudniu 1999 r. podpisano traktat unii białorusko - rosyjskiej. Traktat ten stanowi, że Rosja i Białoruś, pozostając w pełni suwerenne, stworzą wspólną przestrzeń ekonomiczną z pewnymi cechami państwa federacyjnego. Unia ta będzie miała wspólny rynek oraz wspólną politykę gospodarczą, obronną i zagraniczną.

Białoruś dzieli się na 118 okręgów ze 102 miastami, 110 osadami miejskimi, 1456 radami miejskimi, 24204 miejscowościami wiejskimi.⁴

Białoruski obszar nadgraniczny został podzielony na 33 okręgi (bez obwodu Mińsk) z 32 miastami, 30 osadami miejskimi, 425 radami miejskimi i 6566 miejscowościami wiejskimi. Największe miasta to Brześć i Grodno.⁵

Ukraina

W lipcu 1990 r. Ukraińska Socjalistyczna Republika Radziecka ogłosiła suwerenność, w roku 1991 proklamowano niepodległość i zakazano działalności partii komunistycznej. Pierwszym państwem, które uznało suwerenność Ukrainy była Polska. 14 czerwca 1994 r. Ukraina z jednej strony, a Wspólnota Europejskie i ich Państwa Członkowskie z drugiej, podpisały Umowę o Partnerstwie i Współpracy (UPW) na wstępny okres dziesięciu lat.

Terytorialnie Ukraina dzieli się na: Autonomiczną Republikę Krymu, 24 obwody, 490 okręgów, 453 miejscowości, 174 miejscowości o na prawach Krajowego Okręgu Republiki, 118 okręgów miejskich, 887 osad, 28612 wsi miejscowości wiejskich.⁶

Ukraińska część obszaru nadgranicznego dzieli się na: 49 okręgi, 17 miejscowości na prawach krajowego okręgu republiki z 64 miejscowościami, 6 okręgami miejskimi (obwód Lwów), 3583 osadami i miejscowościami wiejskimi. Większe miasta to, między innymi: Lwów, Łuck, Kowel, Uzgorod.⁷

Obszar i ludność

³ ibidem

⁴ Dane dostarczone przez stronę białoruską; lipiec 2003 r.

⁵ ibidem

⁶ Dane dostarczone przez stronę ukraińską; styczeń - luty 2004 r.

⁷ Dane dostarczone przez stronę ukraińską; luty 2004 r.

Granica polsko - białoruska liczy 418.25 km, a polsko - ukraińska 535.18 km. Obszar objęty programem po stronie polskiej to 75.3 tysięcy km², po stronie białoruskiej – 57.9 tysięcy km², a po stronie ukraińskiej - 54.8 tysięcy km². Całkowity obszar objęty programem to 188 tysięcy km². Obszar nadgraniczny zamieszkuje w sumie 13 917 498 osób, z czego polskie podregiony zamieszkuje 6 351 198 osób, część białoruską 2 643 400, a ukraińską 4 922 900. Ludność jest zróżnicowana etnicznie i kulturowo.⁸

Obszar objęty programem zamieszkuje następujące mniejszości narodowe: po stronie polskiej:⁹ Białorusini (0.45%), Ukraińcy (0.06%), Łotysze (0.05%), Cyganie (0.03%), Rosjanie (0.02%), Niemcy (0.01%); po stronie białoruskiej: Polacy (13.30%), Rosjanie (9.40%), Ukraińcy (2.80%); w części ukraińskiej: Węgrzy (6.63%), Rosjanie (3.56%), Rumuni (1.33%), Cyganie (0.53%), Słowacy (0.32%), Białorusini (0.23%), Polacy (0.20%), Niemcy (0.16%), Żydzi (0.14%), Ormianie (0.01%), Gruzini (0.01%), Mołdawianie (0.01%), inni (0.50%).¹⁰

Obszar objęty programem po stronie polskiej wykazuje dodatni przyrost naturalny (0.7%), podczas gdy wartości przyrostu naturalnego w częściach białoruskiej i ukraińskiej są ujemne - odpowiednio -4.0% i -2.4%. Przeważająca część ludności na obszarze objętym Programem jest w wieku produkcyjnym (ca. 60%).¹¹

Średnia gęstość zaludnienia na obszarze objętym Programem to 74 osoby na km², czyli: 84 osoby/km² w polskiej części obszaru objętego programem; 46 osób/km² w części białoruskiej i 90 osób/km² w części ukraińskiej.¹²

Gospodarka¹³

Obszar nadgraniczny jest słabo rozwinięty gospodarczo, a jego gospodarka jest głównie oparta na rolnictwie i przemyśle.

Średni PKB *per capita* w Polsce w roku 2002 wynosił 4299.89 EUR (wzrost 1%); 1274.67 EUR na Białorusi (wzrost 5%); 751.67 EUR na Ukrainie (wzrost 5%).¹⁴ (Średni PKB *per capita* w UE w roku 2000 wynosił 19911.5 EUR¹⁵). Działalność gospodarcza koncentruje się głównie w aglomeracjach (Grodno, Białystok, Brześć, Lublin, Rzeszów, Lwów) i większych miastach (Suwałki, Lida, Volkovsk,

⁸ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2002; Ministerstwo Statystyki, Rocznik Statystyczny Obwodów, 2002; dane dostarczone przez stronę ukraińską; styczeń - luty 2004 r.

⁹ Dane dla czterech polskich regionów granicznych – poziom NUTS II

¹⁰ Krajowy Spis Ludności i Mieszkań, 2002; dane dostarczone przez stronę białoruską; lipiec 2003; dane dostarczone przez stronę ukraińską; październik 2003 r.

¹¹ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa, 2002; Ministerstwo Statystyki, Rocznik Statystyczny Obwodów, 2002; dane dostarczone przez stronę ukraińską; styczeń - luty 2004 r.

¹² Ibidem

¹³ Kursy wymiany walut z dnia 16.07.2003 r., 1 EUR = 4.44 PLN, 1 EUR = 2329.84 BYR, 1 EUR = 6.02 UAH, 1 EUR = 1.13 USD

¹⁴ <http://devdata.worldbank.org/data-quary/>

¹⁵ Rocznik Statystyczny 2001 r.

Łomża, Ostrołęka, Slonim, Biała Podlaska, Chełm, Zamość, Przemyśl, Novogradok, Łuck, Kovel, Novovolynsk, Volodymyr-Volonsky).

Dobrze rozwinięte są następujące gałęzie przemysłu: przetwórstwo drewna i żywności, głównie przemysł mleczarski, gorzelniany, browarniczy, przetwórstwo mięsa, zbóż, owoców i warzyw, cukru, produkcja wyrobów tytoniowych oraz urządzeń elektrycznych i mechanicznych, przemysł motoryzacyjny i chemiczny (nawozy, włókna sztuczne, plastiki).

Na tym obszarze wydobywa się węgiel kamienny i węgiel brunatny, gaz naturalny, ropę, rudę żelaza i magnezu oraz sole potasowe (na Ukrainie). Rozwija się przemysł metalurgiczny, produkcja maszyn (rolniczych i górniczych) oraz przetwórstwo metali.

Liczba zarejestrowanych przedsiębiorstw na 10000 mieszkańców wynosi 694 podmioty¹⁶, czyli poniżej średniej krajowej (878). 1/5 firm w tym regionie działa na obszarach wiejskich.

Sektor MŚP jest niedostatecznie rozwinięty na Białorusi. Dodatkowo obserwuje się spadkową tendencję w liczbie nowo rejestrowanych małych przedsiębiorstw, których liczba na 10000 mieszkańców wynosi 14 w obwodzie Brześć i 20 w obwodzie Grodno. W obwodzie Wołyń na Ukrainie funkcjonują 82 przedsiębiorstwa prywatne, 104 firmy handlowe i 304 spółdzielnie rolnicze. Jest tam 590 gospodarstw rolnych. Sektor MŚP składający się z małych firm i przedsiębiorstw handlu detalicznego wytwarza 9.2% całkowitej produkcji. W obwodzie Lwów jest zarejestrowanych 640 przedsiębiorstw, z czego 160 ma związek z górnictwem i są monopolistami na rynku. Inne zmonopolizowane gałęzie przemysłu to: przesył i dystrybucja energii i gazu, usługi telefoniczne i pocztowe.¹⁷

Na całym obszarze objętym Programem liczba instytucji wspierających biznes oraz systemów informacji gospodarczej/handlowej jest niewystarczająca. Również poziom techniczny przedsiębiorstw usytuowanych na wspieranym obszarze jest niewystarczający z powodu niskiego poziomu innowacyjności.

Infrastruktura

Infrastruktura transportowa

Obszar objęty Programem jest korzystnie usytuowany pod względem wzrostu przewozu osób i towarów, sieć dróg transportu cechuje się odpowiednią gęstością, jednak jakość dróg jest niska, zwłaszcza na poziomie regionalnym (lokalnym).

Obszar przecinają Paneuropejskie Korytarze Transportowe:

¹⁶ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.

¹⁷ Regiony Republiki Białoruś 2002, Rocznik Statystyczny, Mińsk 2002 r.; dane dostarczone przez stronę Ukraińską, styczeń 2004 r.

- II Berlin - Warszawa - Mińsk - Moskwa - Niżny Nowograd. Korytarz ten składał się będzie z obecnie modernizowanego szlaku kolejowego C-E 20 oraz planowanej autostrady A-2. Wspomniana linia kolejowa w Polsce rozpoczyna się na granicznej stacji Kunowice, prowadzi przez Poznań, Łowicz, Warszawę, Łuków do stacji granicznej Terespol. Liczy ona 690 km.

- III: Berlin – Drezno – Wrocław – Katowice - Kraków – Rzeszów – Medyka – Lwów – Kijów. W skład tego korytarza wchodzi, m.in.: szlak kolejowy E 30 (Drezno – Wrocław – Katowice - Kraków – Rzeszów – Medyka - Lwów - Kijów) i autostrada E 40 (Drezno – Wrocław – Kraków - Rzeszów – Korczowa – Lwów).

Istnieją plany budowy autostrady A-4 Berlin – Wrocław – Katowice – Kraków – Rzeszów – Lwów, oraz drogi ekspresowej S19 Kuźnica Białostocka – Białystok – Lublin – Rzeszów – Barwinek – Koszyce – Bukareszt, biegnącej przez obszar objęty programem.

Obecny stan dróg jest zdecydowanie nieodpowiedni w stosunku do natężenia ruchu osób i towarów. Drogi nie spełniają wymogów nośności ani przepustowości. Jako, że obszar ten pełni ważną rolę tranzytową, infrastruktura przejść granicznych oraz drogi ekspresowe muszą zostać podniesione na wyższy poziom. W systemie drogowym brakuje dróg ekspresowych, obwodnic oraz odpowiednich skrzyżowań. Sieć kolejowa ma wystarczającą gęstość (patrz mapa nr 3: infrastruktura transportowa), ale infrastruktura pomocnicza jest w złym stanie technicznym. Korzystne położenie obszaru objętego programem na drodze głównych szlaków tranzytowych pomiędzy sieciami Europy i Azji stanowi solidną podstawę rozwoju międzynarodowego transportu drogowego i kolejowego. Znaczący udział w transzycie towarów ma przesył gazu, ropy oraz produktów ropopochodnych rurociągami.

W regionie nadgranicznym funkcjonują lotniska międzynarodowe w Jasionce koło Rzeszowa (część polska), Brześciu, Grodnie (w części białoruskiej) oraz międzynarodowe porty lotnicze we Lwowie i Uzgorodzie w części ukraińskiej.

Telekomunikacja

Cały polsko - białorusko - ukraiński obszar objęty Programem jest w zasięgu operatorów sieci telefonii komórkowej (innych w każdym z państw), dostępny jest również internet. W polskiej części obszaru objętego Programem jest 3073.5 tysięcy¹⁸ abonentów telefonów stacjonarnych. Największa liczba abonentów jest w mazowieckim – 1721.4 tysięcy, a najmniej - w podlaskim – 333.7 tysięcy. Średnia wartość dla polskiej części obszaru objętego Programem to 289 abonentów na 1000 mieszkańców. W białoruskiej części obszaru liczba abonentów telefonów stacjonarnych to 750 tysięcy.

¹⁸ Dane na poziomie NUTS II, Rocznik Statystyczny 2002 r.

W ukraińskiej części obszaru liczba abonentów telefonów stacjonarnych to ponad 559 tysięcy (w roku 2002).¹⁹

Infrastruktura przejść granicznych

Liczba przejść granicznych na obszarze będącym przedmiotem wsparcia jest niewystarczająca, a stan techniczny przejść jest niedostosowany do obsługi obecnie występującego natężenia ruchu. Istnieje zatem potrzeba rozwoju i podniesienia poziomu istniejących przejść granicznych oraz budowa nowych. Zgodnie ze "Strategią zintegrowanego zarządzania granicą 2003 - 2005" opracowaną przez polskie MSWiA niektóre z istniejących przejść granicznych zostaną rozbudowane i unowocześnione: Hrebenne-Rawa Ruska, Medyka-Shegynye (granica polsko - ukraińska), Kuźnica Białostocka - Bruzgi, Połowce - Piszczatka, Sławatycze - Domaczewo, Terespol - Brześć (granica polsko - białoruska). Nowe przejście graniczne na granicy polsko - ukraińskiej Krościenko - Smilnytsia otwarto w sierpniu 2003 r.²⁰ Priorytetem jest przejście graniczne Terespol - Brześć dla linii E-20 (na granicy polsko - białoruskiej). Linia kolejowa Wschód - Zachód E-30 z Drezna do Kijowa jest obecnie modernizowana. W latach 2003 - 2005 zmodernizowane zostaną jeszcze dwa kolejowe przejścia graniczne: Terespol - Brześć oraz Kuźnica Białostocka - Bruzgi. Do roku 2005 zmodernizowane zostaną następujące przejścia graniczne: Hrubieszów - Włodzimierz Wołyński, Zosin - Ustilug,²¹ Przemyśl - Medyka, Werchata - Rawa Ruska, Siemianówka - Swisłocz.

Kontrola weterynaryjna na zewnętrznej granicy UE przeprowadzana będzie na granicy polsko - białoruskiej w punkcie granicznym Kukuryki, na granicy polsko - ukraińskiej - na przejściu drogowym w Korczowej. Kontrola fitosanitarna prowadzona będzie na granicy polsko - białoruskiej na przejściach drogowych w Bobrownikach i Koroszczynie; a na granicy polsko - ukraińskiej - na przejściach drogowych w Dorohusku i Korczowej.

Jeżeli chodzi o kwestię bezpieczeństwa granicy, należy zwrócić szczególną uwagę na nielegalną migrację w obszarze objętym Programem.

Należy podkreślić, że elementy infrastruktury - drogi, kolej, porty lotnicze - po stronie polskiej będą finansowane, między innymi, z Funduszu Spójności, Sektorowego Programu Operacyjnego *Transport* oraz z *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego*

¹⁹ Dane dostarczone przez stronę ukraińską; luty 2004 r.

²⁰ Państwowa Straż Graniczna Rzeczypospolitej Polskiej

²¹ Dane dostarczone przez stronę ukraińską, luty 2004 r.

Tabela 1.

Natężenie ruchu osób na polskich przejściach granicznych z Białorusią i Ukrainą w latach 1992 - 2001.

Granica z:	Natężenie ruchu osobowego (w tysiącach)					
	1992	1994	1996	1998	2000	2001
Białorusią	8918	9834	10879	7160	12755	11192
Ukrainą	6358	6622	10629	9547	11831	12561

Źródło: Państwowa Straż Graniczna Rzeczypospolitej Polskiej

Rynek pracy, edukacja, instytucje społeczne

Rynek pracy

Struktura zatrudnienia na obszarze objętym programem jest zróżnicowana i słabiej rozwinięta niż średnie krajowe, co wskazuje na niższy poziom rozwoju tego obszaru (duży odsetek ludności zatrudniona jest w rolnictwie, zwłaszcza po stronie polskiej). Szacowana liczba osób zatrudnionych w całym obszarze nadgranicznym to 5.6 miliona (część białoruska - 1.1 miliona osób, część polska - 2.4 miliona osób, część ukraińska - 2.1 miliona osób). W rozbiciu na sektory gospodarki: rolnictwo, łowiectwo i leśnictwo 38% (14.9% część białoruska, 29.1% część ukraińska, 57.4% część polska), przemysł – 17.5% (15.7% część polska, 16.6% część ukraińska, 23.1% część białoruska), inne – 44.5% (26.9% część polska, 62.0% część białoruska, 54.3% część ukraińska).²²

Całkowita liczba osób bezrobotnych w regionie nadgranicznym to 702 tysiące osób (z czego 529.0 w części polskiej, 147.9 tysięcy w części ukraińskiej i 25.1 tysięcy w części białoruskiej).²³ Średnia stopa bezrobocia zarejestrowanego w części polskiej obszaru programu to 16.6%.²⁴ Po stronie białoruskiej bezrobocie jest znacznie niższe niż po polskiej, średnio 2.3%.²⁵ Należy zauważyć, że biorąc pod uwagę bezrobocie ukryte, bezrobocie rzeczywiste na Białorusi szacuje się na 10 - 12%.²⁶ Ponad 60% bezrobotnych to kobiety. Po stronie ukraińskiej stopa bezrobocia wynosi 4.5%.²⁷ Najwyższą stopę

²² Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.; Ministerstwo Statystyki, Rocznik Statystyczny Obwodów, 2002 r.; dane dostarczone przez stronę ukraińską, styczeń - luty 2004 r.; dane dla części polskiej pochodzą z roku 2001, dla części białoruskiej z 2002 r., a dla ukraińskiej - z 1999 i 2002 r.

²³ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.; Ministerstwo Statystyki, Rocznik Statystyczny Obwodów, 2002 r.; dane dostarczone przez stronę ukraińską, styczeń - luty 2004 r.;

²⁴ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.;

²⁵ Ministerstwo Statystyki, Rocznik Statystyczny Obwodów, 2002 r.;

²⁶ Uładzimir Waletko „Regional development in Belarus - Yes or no to the reforms”

<http://www.batory.org.pl/program/forum/pracebialorus.html>

²⁷ Dane dostarczone przez stronę ukraińską, styczeń - luty 2004 r.

bezrobocia w obszarze nadgranicznym zaobserwowano w podregionie krośnieńsko-przemyskim (18.8% część polska), najniższe - w obwodzie Brześć (2% część białoruska).²⁸

Edukacja

Na system szkolnictwa w obszarze objętym programem składają się: szkół podstawowych - 4452, gimnazjów – 2557, liceów – 3040, szkół zawodowych i techników – 1292, uczelni technicznych – 491 uczelni wyższych - 85.²⁹

W ostatnim okresie wystąpiły pozytywne zmiany w systemie szkolnictwa na poziomie ponadpodstawowym. Liczba uczniów liceów ogólnokształcących oraz techników zwiększa się, a uczniów szkół zawodowych - zmniejsza.

Proces ten przebiega zbyt wolno w stosunku do zapotrzebowania rynku pracy (dopasowanie typu umiejętności oraz wykształcenia do wymagań pracodawców). Osoby aktywne na rynku pracy to pracownicy z dobrymi kwalifikacjami. Należy podkreślić konieczność upowszechnienia nauczania języków obcych.

System szkolnictwa na poziomie wyższym rozwijał się dynamicznie w ciągu ostatnich kilku lat, na co wskazuje liczba studentów w placówkach publicznych i niepublicznych.

Instytucje społeczne

Obszar programu cechuje niski standard życia, na co wskazują niskie dochody. Największym wyzwaniem jest ubóstwo wywołane jawnym bądź ukrytym bezrobociem i niskimi zarobkami. Innym wynikiem sytuacji gospodarczej regionu jest wzrost patologii społecznych.

Omawiany obszar jest dobrze wyposażony w placówki opieki zdrowotnej. Jednakże pod tym względem, na terenie obszaru występują znaczące różnice. I tak, liczba mieszkańców na łóżko szpitalne w części białoruskiej to 81³⁰, w części ukraińskiej 102, a w polskiej - 214.³¹ Liczba instytucji kulturalnych (kin, muzeów, bibliotek) na tym obszarze to jedynie 5 tysięcy. W sferze społecznej istnieją również ogromne różnice pomiędzy obszarami miejskimi i wiejskimi. Na obszarach wiejskich infrastruktura społeczna jest niedostateczna, a ludność miejscowa jest często pozbawiona dostępu do podstawowych usług, takich jak usługi medyczne, edukacyjne i kulturalne.

Środowisko naturalne

²⁸ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.; Ministerstwo Statystyki, Rocznik Statystyczny Obwodów, 2002 r.; dane dostarczone przez stronę ukraińską, styczeń - luty 2004 r.

²⁹ Ibidem.

³⁰ ZAŁĄCZNIK 2 WYBRANE DANE OBWODÓW BIAŁORUSKICH ZA ROK 2002

³¹ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.; dane dostarczone przez stronę białoruską, lipiec 2003 r.; dane dostarczone przez stronę ukraińską, październik 2003 r. oraz styczeń - luty 2004 r.

Na pograniczu polsko - białorusko - ukraińskim występują niezanieczyszczone obszary o ogromnych walorach krajobrazowych i środowiskowych. Zalicza się do nich parki narodowe: Białowiecki i Bieszczadzki (wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa Naturalnego i Kulturowego UNESCO), Szacki, Narwiański, Wigierski, rezerwat biosfery "Polesie Zachodnie" (wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Naturalnego i Kulturowego UNESCO), Roztoczański, Magurski, Biebrzański, Yavoriv, Beskyd, Sinevir i Karpatskiy; parki krajobrazowe: Sobiborski, Poleski, Chełmski, Strzelecki, Szczebrzeszyński, Krasnobrodzki, Puszczy Solskiej, Południowo-Roztoczański, Czarnorzecko-Strzyżowski, Pogórza Przemyskiego, Gór Słonnych, Jaśliski, Ciśniańsko-Wetliński, Doliny Sanu, niziny Prypeci oraz Stokhid, bagna Cheremske w okręgu Manevichy, nizina Turiji w Kamin-Kashirskiy, Kowel, okręgi Ratnivskiy i Starovyzhvyskiy oraz międzynarodowy rezerwat biosfery "Karpaty Wschodnie".³²

Duża część obszaru pogranicza znajduje się na terenie tak zwanych Zielonych Płuc Europy (ZPE). Obszar programu to 15% powierzchni ZPE, którego całkowita powierzchnia wynosi 760000 km².

Wymienione miejsca w polskiej części obszaru objętego programem odgrywają ważną rolę w Europejskiej Sieci Środowiskowej NATURA 2000. Istnieje tam 46 Obszarów Szczególnie Chronionych oraz 46 Specjalnych Obszarów Ochronnych (Załącznik nr 2).

Fauna pogranicza jest bogata w gatunki chronione prawem oraz rzadkie i zagrożone gatunki takie jak żubr, ryś, łos, dzik, borsuk, jeleń, wilk, niedźwiedź, tarpan i koń huculski. Obszar pogranicza zamieszkuje ponadto żółw błotny, czapla, bocian czarny, orzeł, sowa uralaska, oraz wiele innych zwierząt.³³

Obszar pogranicza charakteryzuje się dużym zróżnicowaniem terenu, od nizin do gór: Nizina Podlaska, Nizina Mazowiecka, Pogórze Białoruskie, Polesie - nizina pomiędzy Bugiem i Prypecią to jeden z największych w Europie obszarów podmokłych, Wyżyna Wołyńsko - Podolska na granicy Ukrainy Zachodniej i Wschodniej Polski, Roztocze, po Beskidy Wschodnie, łańcuch górski wchodzący w skład Karpat Wschodnich.

Główne rzeki na obszarze wspólnego programu to: Prypeć, Niemen, Bug, Dźwina, Willa, Dniestr, a główne kanały to: Augustowski, Wieprz-Krzna, Dniepr-Bug, Dniepr-Wisła przez Pinę (dopływ Prypeci) i Muchawiec (dopływ Bugu).

W podregionach polskich funkcjonują 273 oczyszczalnie ścieków przemysłowych i 435 oczyszczalnie miejskie. Stanowi to, odpowiednio, 16.8% i 18.0% ogólnej liczby dla całego kraju. Podregiony polskie emitują w sumie 16.8 tysiąca ton pyłów i zanieczyszczeń (średnio 2.1 tysiąca ton na podregion). Na

³² Dane dostarczone przez regiony polskie; lipiec 2003 r.

³³ Dane dostarczone przez regiony polskie; lipiec 2003 r.

Ukrainie emisja zanieczyszczeń wynosi 708.8 tysięcy ton, na Białorusi zarejestrowany poziom emisji zanieczyszczeń wynosi 66.5 tysięcy ton.³⁴

Emisja zanieczyszczeń gazowych wynosi 12459 tysięcy ton (1557 na podregion) w polskiej części obszaru objętego programem (dane dla części ukraińskiej - 99.3 tysięcy ton).

Podregiony w polskiej części obszaru wytwarzają w sumie 1392.5 tysięcy ton odpadów komunalnych, co daje średnią 174.1 tysięcy ton odpadów na podregion³⁵ (w części ukraińskiej - 83.7 miliona ton³⁶). Główną przyczyną zanieczyszczenia wody zarówno po stronie polskiej, jak i białoruskiej jest niewielka skuteczność systemów oczyszczania ścieków.³⁷

Konieczne jest stworzenie wymaganej infrastruktury, zwłaszcza systemów kanalizacji i oczyszczania ścieków. W części ukraińskiej systemy kanalizacji i oczyszczania ścieków są wykorzystywane jedynie w 60-80%. Ze względu na to, nowoczesne technologie ochrony środowiska są wdrażane we współpracy z instytucjami badawczymi.

Zasoby naturalne obszaru objętego programem to: węgiel, ropy, kruszywa, wapień oraz margiel, gaz naturalny, ropa, anhydryt i siarka, piaski, żwir, wody gruntowe, torf, ruda żelaza. Gleby w tym obszarze są klasy niskiej i średniej. Obecna struktura użytkowania ziemi z przewagą obszarów rolniczych i lasów, niska gęstość zaludnienia oraz wysokie walory naturalne predestynują obszar ten do funkcji ochrony środowiska naturalnego, rolnictwa - w tym rolnictwa ekologicznego i turystyki - w tym agroturystyki.

Turystyka i kultura

Położenie regionu pogranicza jest korzystne dla rozwoju turystyki, głównie ze względu na unikalne walory flory i fauny oraz cenne zabytki architektury, takie jak:³⁸

-*pałace, zamki i ogrody*, np.: Zamek Branickich w Białymstoku, Pałac Zamojskich w Kozłowie, Zamek Potockich w Łańcucie, Zamek Krasickich w Krasiczynie, Zamek Lubomirskich w Baranowie Sandomierskim, Zamek Lubomirskich i Pałac Letni w Rzeszowie, Pałac Czartoryskich w Sieniawie, posiadłość Ogińskich w Zalesiu, Zamek Sapiechów w Golszanach, Zamek w Lidzie, Zamek w Nowogródku, muzeum posiadłość Mickiewicza w Zaosiu, Zamek Mir (wpisany na Listę Światowego

³⁴ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.; Regiony Republiki Białoruś 2002, Rocznik Statystyczny, Mińsk 2002 r.; dane dostarczone przez stronę ukraińską, luty 2004 r.

³⁵ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.

³⁶ Dane dostarczone przez stronę ukraińską, luty 2004 r.

³⁷ Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002 r.; Regiony Republiki Białoruś 2002, Rocznik Statystyczny, Mińsk 2002 r.;

³⁸ Dane dostarczone przez polskie regiony, lipiec 2003 r.; dane dostarczone przez stronę białoruską, styczeń 2004 r.; dane dostarczone przez stronę ukraińską, październik 2003 r.

Dziedzictwa Naturalnego i Kulturalnego UNESCO), Pałac w Nieświeżu, Biała Wieża w Kamieńcu, która dała nazwę pobliskiemu rezerwatowi przyrody;

- *kompleksy miejskie*: n.p. Kazimierz Dolny, Zamość (wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Naturalnego i Kulturalnego UNESCO); zabytkowy Kobryń, Lwów (wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Naturalnego i Kulturalnego UNESCO), Grodno, Fort Brześć;

- *architektura kościelna*: n.p. klasztory w Boćkach, Tykocinie, Kaplica Św. Trójcy na Zamku w Lublinie (wpisana na Listę Światowego Dziedzictwa Naturalnego i Kulturalnego UNESCO), kościoły w Puławach, Łomży, Słonimiu, kościół bernardyński w Brześciu, Przemyśl; cerkwie prawosławne w Białymstoku, Siemianówce, Hajnówce, Włodawie, kościół Borysgolebska w Grodnie, kościół Św. Mikołaja we Lwowie, kościół Piatnicka, kościół Św. Jury w Drochobyczu, kościół Wniebowstąpienia i Wasyliwska w Włodzimierze Wołyńskim, Horiany - kościół Św. Mikołaja; synagogi, n.p. w Rymanowie i Łańcucie, jedyne w Polsce meczety Tatarów w Bohonikach i Kruszynianach, Katedra Farna w Nowogrodzku, kościół-forteca w Synkowiczy, klasztor Zirowicy;

- *budowle inżynierskie*: Kanał Augustowski, tama na Solinie;

- *wiejska architektura drewniana*: Szlak Architektury Drewnianej: Trześcińska, Grywałd.

Szczególną odmianą turystyki w obszarze przygranicznym są pielgrzymki. Najczęściej odwiedzane miejsca pielgrzymek znajdują się w Studziennicznej, Świętej Wodzie, Zabłudowie, Różanymstoku, Krypie, Grabarce, Kodeniu, Kalwarii Paclawskiej, Leżajsku, Starej Wsi, Dębowcu oraz w innych częściach regionu.

Spuścizna kulturalna obszaru to również zabytki i miejsca związane z kulturą tatarską, ormiańską i żydowską oraz wiele drewnianych kościołów, zabytkowych miast i wsi, stanowisk archeologicznych, domów drewnianych, zabytkowych cmentarzy i mauzoleów: Treblinka, Majdanek (dzielnica Lublina), Sobibór. Są to miejsca, gdzie hitlerowscy okupanci utworzyli obozy koncentracyjne i obozy zagłady w czasie drugiej wojny światowej.

Na pograniczu polsko-białorusko-ukraińskim występują zasoby naturalne sprzyjające rozwojowi uzdrowisk. Najcenniejszym zasobem, z punktu widzenia umiejscawiania uzdrowisk, jest występowanie w jednym miejscu zasobów uzdrowiskowych (wody o właściwościach leczniczych, kąpiele błotne) oraz klimatu i otoczenia sprzyjających powracaniu do zdrowia jak również nieskażonego środowiska naturalnego. Najslawniejsze uzdrowiska to: Augustów, Supraśl, Nałęczów, Szczawnica, Rymanów Zdrój, Iwonicz Zdrój, Horyniec, Brześć, Byeloye Ozyero.

Ośrodki turystyczne o znaczeniu międzynarodowym to, między innymi:

- Augustów – położony w pobliżu Pojezierza Suwalsko - Augustowskiego i Mazurskiego;

- Grodno – położony w pobliżu północnych terenów rekreacyjnych;

- Białystok – położony w pobliżu Puszczy Knyszyńskiej, Narwiańskiego Parku Narodowego oraz Biebrzańskiego Parku Narodowego;
- Zamość (wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Naturalnego i Kulturalnego UNESCO);
- Włodawa;
- Kazimierz Dolny;
- Brześć – położony w pobliżu regionu Bugu oraz Puszczy Białowieskiej;
- Łuck;
- Lwów (wpisany na Listę Dziedzictwa Światowego UNESCO);
- Truskavec;
- Slavs'ko.

Baza noclegowa nie jest wystarczająco dobrze rozwinięta i zapewnia raczej niski standard usług. W obszarze objętym programem znajduje się około 1600 miejsc zakwaterowania. Istotne są sektory agro- i ekoturystyczny, które w znacznym stopniu uzupełniają zasoby turystyczne regionu. Na obszarze występuje szereg gospodarstw i kwater agroturystycznych. Agroturystyka zachęca do jeździectwa, jazdy rowerem i wycieczek pieszych. Dla wielu rodzin wiejskich stanowi ona główne źródło dochodu. Szczególną atrakcją są stajnie koni arabskich w Janowie Podlaskim i Białce.

Analiza SWOT

Mocne strony	Słabe strony	Szanse	Zagrożenia
Infrastruktura			
<ul style="list-style-type: none"> • Dogodna lokalizacja dla tranzytu towarów i osób • Dostateczna gęstość sieci transportowej • Dobry dostęp do sieci transportu gazu, ropy i benzyny 	<ul style="list-style-type: none"> • Brak dróg ekspresowych i obwodnic miast • Zła jakość infrastruktury drogowej • Ograniczona przepustowość dróg • Liczba przejść granicznych nadal niewystarczająca dla transportu towarów i osób • Zamykanie przejść granicznych dla małego ruchu przygranicznego • Niewystarczający dostęp do usług telekomunikacyjnych (internet, telefonia komórkowa i stacjonarna) • Zły stan infrastruktury służącej do oczyszczania ścieków i gospodarki odpadami 	<ul style="list-style-type: none"> • Rozwój infrastruktury przejść granicznych • Modernizacja i rozbudowa dróg, w tym dróg ekspresowych • Szanse na rozwój istniejących systemów transportowych, które mogą być wykorzystane do międzynarodowego tranzytu towarów • Ponowne otwarcie przejść granicznych dla małego ruchu przygranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • Szlaki komunikacyjne przebiegają przez obszary chronione • Brak funduszy na rozwój i modernizację systemu komunikacyjnego oraz nową infrastrukturę przejść granicznych

Gospodarka

<ul style="list-style-type: none"> • Ustalone tradycje produkcyjne w niektórych gałęziach przemysłu, takich jak: przetwórstwo drewna i mięsa, browarnictwo, przemysł tytoniowy, chemiczny i lekki • Położenie geograficzne sprzyja rozwojowi relacji handlowych z UE, Europą Wschodnią oraz Azją • Wysokiej jakości baza surowcowa dla przetwórstwa rolno-spożywczego i przetwórstwa drewna • Zasoby mineralne i górnice 	<ul style="list-style-type: none"> • Koncentracja działalności gospodarczej w podupadających sektorach • Koncentracja działalności gospodarczej wyłącznie wokół aglomeracji miejskich • Niski poziom innowacyjności w przedsiębiorstwach • Zły poziom techniczny przedsiębiorstw • Niski poziom inwestycji oraz napływu kapitału • Niedostatecznie rozwinięte instytucje wspierające biznes oraz systemy informacji handlowej 	<ul style="list-style-type: none"> • Wprowadzanie wysokich technologii • Stymulacja inicjatyw intensyfikujących działalność gospodarczą • Napływ kapitału do obszaru nadgranicznego 	<ul style="list-style-type: none"> • Niska stopa wzrostu w aglomeracjach pozamiejskich • Wprowadzenie wiz dla obywateli Białorusi i Ukrainy
--	---	--	---

1.4. Spójność z programem PHARE "Polska granica wschodnia" i innymi programami przedakcesyjnymi

W przeszłości nie istniał żaden oddzielny polsko - ukraiński lub polsko - białoruski program współpracy transgranicznej PHARE. Współpracowano w tym zakresie w ramach programu PHARE "Polska granica wschodnia". Program ten nie stanowił odrębnej linii budżetowej (jak to miało miejsce w przypadku n.p. Programu Współpracy Przygranicznej Phare), ale funkcjonował jako część narodowego programu PHARE. Program ten uruchomiono w roku 1997 i w chwili obecnej wdrażana jest jego szósta edycja za środki budżetowe za rok 2002.

Środki z programu PHARE "Polska granica wschodnia" są głównie przeznaczone na działania, których celem jest wzmocnienie zabezpieczenia polskiej granicy wschodniej. Większość środków przeznaczają się na zakup dodatkowego sprzętu dla Straży Granicznej oraz Policji na polskiej granicy wschodniej.

Oprócz wzmocniania zabezpieczenia granicy, program ten zawiera również inne elementy związane bezpośrednio ze współpracą transgraniczną oparte na modelu Programu Współpracy Przygranicznej PHARE (Rozporządzenie Komisji (WE) Nr 2760/98), w skład którego wchodzi duże projekty infrastrukturalne na polskiej granicy wschodniej, jak również Fundusz Małych Projektów, Fundusz Małych Projektów Infrastrukturalnych i Funduszu Infrastruktury Okołobiznesowej.

Program ten obejmuje cztery województwa na polskiej granicy wschodniej: Podkarpackie, Lubelskie, Podlaskie i Warmińsko-Mazurskie. W latach 1997 - 2003 zatwierdzono następujące fundusze PHARE: 1997- 15 000 000 EUR, 1998 -13 000 000 EUR, 1999 – 17 500 000 EUR, 2000 – 72 200 000 EUR, 2001 - 32 000 000 EUR, 2002 – 54 000 000 EUR, 2003 – 33 200 000 EUR. W ramach poszczególnych edycji programu: 121 200 000 EUR przeznaczono na wzmocnienie zabezpieczenia granicy, 93 900 000 EUR na duże projekty infrastrukturalne, 9 600 000 EUR na Fundusz Małych Projektów, 8 000 000 EUR na Fundusz Małych Projektów Infrastrukturalnych i 4 000 000 EUR na Fundusz Projektów Infrastruktury Okołobiznesowej.

Fundusz Małych Projektów (FMP)

FMP powstał podczas pierwszej edycji programu PHARE "Polska granica wschodnia" (1997, 600 000 EUR). Program ten kontynuowano w edycji roku 2000 ze środkami w wysokości 1 000 000 EUR dla całej granicy wschodniej. Od lipca 2002 do września 2003 wdrożono szereg projektów transgranicznych z łączną kwotą wsparcia w wysokości 2 000 000 EUR. Wdrażana jest również edycja 2001, na którą przeznaczono 2 000 000 EUR dla całej granicy. Zatwierdzono prawie 100 projektów, a 23 z nich będą

wdrażane w latach 2003 - 2004. Edycje 2002 (2 000 000 EUR) i 2003 (4 000 000 EUR) będą wdrażane w latach 2004-2006.

Obecnie na granicy polsko - ukraińskiej Funduszem zarządzają Euroregiony Bug i Karpacki (województwa Podkarpackie i Lubelskie), które odgrywają rolę regionalnych sekretariatów Funduszu. W obszarze granicy polsko - białoruskiej Funduszem zarządzają Euroregiony Niemen, Puszcza Białowieska i Bug (województwa Podlaskie i Warmińsko - Mazurskie).

Głównym celem FMP jest wspieranie projektów typu "people to people" o oddziaływaniu transgranicznym. Fundusz finansuje małe projekty o wartości do 50 000 EUR typu "miękkiego" (nie dotyczące infrastruktury). Ze względu na transgraniczny charakter tych projektów konieczny jest udział partnerów z Ukrainy i Białorusi. Większość projektów ukierunkowana jest na współpracę transgraniczną w ramach kultury i turystyki (wspólne wydarzenia kulturalne, wymiana młodzieży, targi, konferencje, seminaria naukowe, festiwale piosenki, zawody sportowe, publikacje, opracowywanie map szlaków rowerowych i tworzenie Centrów Informacji Turystycznej). Głównym celem jest wsparcie i rozwój bezpośrednich stosunków transgranicznych pomiędzy sąsiadującymi krajami i ich obywatelami.

Fundusz Małych Projektów Infrastrukturalnych (FMPI)

Fundusz ten działa w ramach programu PHARE "Polska granica wschodnia" edycji 2002 i 2003. Model funduszu ściśle odzwierciedla podejście INTERREG do programowania ze wskazaniem przybliżonych alokacji w szerokich obszarach priorytetów dla interwencji i projektów wybranych przez lokalne / regionalne komitety.

W edycji 2002 na całą wschodnią granicę Polski przeznaczono 4 000 000 EUR. Projekty wspierać będą rozwój w dziedzinie transgranicznych działań infrastrukturalnych na małą skalę. Wsparcie finansowe dla poszczególnych projektów wyniesie od 50 000 do 300 000 EUR (z wkładem ze strony polskiej w wysokości minimum 25% wartości projektu).

Wzdłuż granicy polsko - białorusko - ukraińskiej przeznaczono 1 000 000 EUR na każdy z regionów (podlaskie, lubelskie i podkarpackie). Programem zarządzają Euroregiony Niemen, Bug i Karpacki. Procedura przyjmowania projektów rozpoczęła się wiosną 2004 r. Wsparcie dostępne jest dla projektów związanych z:

- turystyką (n.p. budowa ścieżek rowerowych, znakowanie szlaków turystycznych);
- ochrona środowiska (n.p. budowa / modernizacja oczyszczalni ścieków, systemów kanalizacyjnych, wysypisk śmieci);
- współpraca kulturalna (n.p. budowa polsko - ukraińskiego centrum współpracy kulturalnej);
- rozwój ekonomiczny (n.p. modernizacja drogi lokalnej prowadzącej do centrum biznesowego).

W ramach edycji 2003 alokowano tę samą kwotę 4 000 000 EUR na wdrażanie FMPI.

Fundusz Projektów Infrastruktury Okołobiznesowej (FPIO)

Celem FPIO jest rozwój biznesowej współpracy transgranicznej polskich instytucji na granicy wschodniej z ich zagranicznymi partnerami.

FPIO powstał w ramach programu Phare "Polska granica wschodnia" w edycji 2003. Mimo, że ograniczenia prawne uniemożliwiły utworzenie programów PHARE współpracy polsko - rosyjskiej, polsko - białoruskiej, czy polsko - ukraińskiej, przeznaczono fundusze w narodowym programie PHARE na rozwój współpracy transgranicznej: na towarzyszące projekty "miękkie" i małej infrastruktury przydzielono w sumie budżet 21 600 000 EUR na lata 1997 - 2003.

Współpraca była oparta na modelu zakończonego sukcesem wdrażania PHARE Programów Współpracy Przygranicznej, które były "bliźniaczymi" instrumentami inicjatywy INTERREG III A. Budowa i modernizacja punktów kontroli granicznej i dróg dojazdowych przyczyniła się do stworzenia infrastruktury koniecznej do rozwoju dobrych stosunków sąsiedzkich pomiędzy mieszkańcami obszarów nadgranicznych. Wdrażanie Funduszu Małych Projektów, gdzie Euroregiony zarządzały środkami z UE przyznanymi na współpracę transgraniczną, a w procesie oceny i wyboru projektów oraz tworzenia wspólnych transgranicznych Regionalnych Komitetów Sterujących brały udział władze regionalne, umożliwiło zebranie doświadczeń, które będzie można wykorzystać w trakcie wdrażania Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG III A. Tak więc, w ramach Programu Sąsiedztwa INTERREG III A/TACIS CBC Polska - Białoruś - Ukraina, Euroregiony w obszarze nadgranicznym są odpowiedzialne za wdrażanie Funduszu Mikroprojektów, w ramach Priorytetu 2, Działanie 2 – *Wsparcie inicjatyw społeczności lokalnych*

Tabela 2.
Euroregiony na pograniczu Polski, Białorusi i Ukrainy

Kraj	Nazwa Euroregionu i data jego utworzenia			
	Niemen* (1997)	Puszcza Białowieska (2002)	Bug (1995)	Karpacki**(1993)
Polska	103 gminy w województwach Podlaskim i Warmińsko-mazurskim	10 gmin w województwie Podlaskim	213 gmin województwa Lubelskiego	180 gmin województw Małopolskiego i Podkarpackiego
Białoruś	Obwód Grodno	2 okręgi obwodu Grodno: Pużany i Swisłocz oraz okręg Kamieniec z obwodu Brześć	Obwód Brześć	

Ukraina			Obwód Wołyń	4 Obwody: Lwów, Karpacki, Iwano-Frankowski i Czerniwtsi
---------	--	--	-------------	---

* Euroregion Niemen obejmuje również dwa powiaty litewskie Alytus i Mariampol, jak również prowincję Wilno oraz 5 okręgów rosyjskich: Czerniakowski, Nesterow, Ożjorsk, Gusiew i Krasnoznamienski.

** Euroregion Karpacki obejmuje również dwa regiony słowackie (*kraje*) Koszyce i Presov, 5 okręgów węgierskich z północnego - wschodu kraju oraz 5 okręgów rumuńskich: Bihar, Salaj, Satu Mare, Maramures i Botosani.

Koordinacja programów TACIS CBC oraz INTERREG III A

Program Tacis CBC na Białorusi

Program TACIS CBC stał się głównym źródłem finansowania pomocy technicznej z funduszy UE. Od roku 1996 Białoruś otrzymała z funduszy Tacis CBC łącznie 19 140 000 EUR. W rozbiu na sektory (budżety lat 1996-1999), 42 % przeznaczono na Systemy Graniczne, w tym program zarządzania granicą. Sektor *środowisko* otrzymał 55% wspomnianej kwoty, a 3% wydano na projekty finansowane z TACIS CBC Small Project Facility.

Główni beneficjenci to Państwowy Komitet Straży Granicznej, Urząd Celny, Ministerstwo Zasobów Naturalnych i Ochrony Środowiska oraz Komitety Wykonawcze Obwodu Brześć i Grodno. Komitety Wykonawcze Obwodów Brześć i Grodno zdobyły do chwili obecnej znaczące doświadczenie jako beneficjenci projektów. W tych dwóch obwodach Euroregiony są katalizatorami rozwoju współpracy transgranicznej na poziomie regionalnym. Obwód Grodno stanowi część Euroregionu Niemen i posiada doświadczenie we wdrażaniu małych i dużych projektów w ramach programu TACIS CBC. Jednym z największych projektów realizowanych w obwodzie Grodno był projekt CBC z roku 1997 "Rozwój regionalny i ochrona przyrody w Euroregionie Niemen", który dzięki zastosowanemu podejściu stworzył sieć współpracy partnerów na poziomie lokalnym i regionalnym w obwodzie Grodno, oraz partnerów z Polski i Litwy. Stwierdzono, że projekt miał ogromny wpływ na proces współpracy Euroregionu Niemen. Obwód Grodno jest beneficjentem projektu sektorowego ochrony środowiska Czysty Niemen (inicjatywa Helcom), który rozpoczął się w 2001 r., a zakończył we wrześniu 2003 r. Duża inwestycja finansowana z TACIS CBC w budowę nowego przejścia granicznego do Wilna w Kameny Log była wdrażana w latach 2001-2002.

Obwód Brześć ma ogromne znaczenie dla UE ze względu na jego strategiczne położenie w Korytarzu Paneuropejskim nr II Berlin - Moskwa, gdzie miasto Brześć jest bramą do Nowych Niepodległych Państw (NNP), lub do przyszłych państw UE. To główne drogowe i kolejowe przejście graniczne

pomiędzy Wspólnotą Niepodległych Państw (WNP) i pozostałymi europejskimi państwami nie będącymi członkami WNP ma zasadnicze znaczenie dla wszystkich stron.

Pierwszy projekt TACIS CBC polegał na opracowaniu studium przejścia granicznego w celu zidentyfikowania priorytetów realizowanego tam programu. Stwierdzono ponad wszelką wątpliwość, że Brześć jest głównym przejściem granicznym, jednakże jego przepustowość jest bardzo niska. Aby rozwiązać ten problem, na budowę terminalu towarowego w Brześciu - Kozłowiczach przeznaczono budżet 16 000 000 EUR. Wdrażane projekty mają podstawowe znaczenie dla władz białoruskich.

Program Tacis na Ukrainie

Ukraina jest beneficjentem Programu Współpracy Transgranicznej Tacis od 1996 r. W latach 1996 - 2003 pomoc przekazywano w ramach 3 priorytetów:

1. Infrastruktura graniczna;
2. Środowisko;
3. Rozwój regionów granicznych.

W latach 2000 - 2002 zbudowano nowy most i drogi dojazdowe z funduszy Programu Tacis CBC oraz budżetu polskiego w pobliżu Jagodyna - jednego z największych międzynarodowych samochodowych przejść granicznych na Ukrainie.

Planuje się modernizację następujących przejść granicznych z funduszy Narodowego Programu Tacis:

- przejście graniczne Jagodyn (faza I) - Narodowy Program Działania Tacis 2001 (prace budowlane rozpoczną się pod koniec 2004 r.); strona ukraińska zaproponowała sfinansowanie w ramach NPD Tacis 2004 II fazy odbudowy przejścia granicznego Jagodyn;
- przejście graniczne Rawa Ruska - NPD Tacis 2002 (prace budowlane rozpoczną się w pierwszej połowie 2005 r.)

W dziedzinie ochrony środowiska w ramach Programu Działania Tacis CBC 1997 wdrożono w latach 2000 - 2001 projekt "Monitoring transgraniczny oraz poprawa jakości wody w rzekach Bug i Latoryza / Uż". Program Transgraniczny Tacis 2002 przewiduje dalsze wsparcie tego projektu. Głównym celem II etapu musi być współpraca w gospodarce rzek granicznych nie tylko na poziomie technicznym, ale również politycznym i administracyjnym. Prace II etapu rozpoczęły się w drugiej połowie 2004 r.

Główni beneficjenci TACIS CBC Small Project Facility na poziomie regionalnym to obwody Lwów, Wołyń, Zakarpacie (7 projektów), Iwano - Frankowsk, Czerniwci, Odessa, które ukierunkowane są na reformy administracyjne, rozwój gospodarczy na poziomie lokalnym, kwestie społeczne, środowisko i energię.

Obwody Lwowski, Zakarpacki, Iwano-Frankowski i Czerniowski są częścią Euroregionu Karpackiego i posiadają doświadczenie we wdrażaniu małych i dużych projektów w ramach programu TACIS CBC. Główne projekty w tych obwodach (w latach 1997 - 2002) realizowano w dziedzinie środowiska.

Ponadto, unijny Plan Działania dot. Sprawiedliwości i Spraw Wewnętrznych jest realizowany na Ukrainie od roku 2000 i posiada następujące priorytety: migracja, zarządzanie granicą, zwalczanie prania brudnych pieniędzy, zwalczanie przemytu narkotyków i osób, zwalczanie wykorzystywania dzieci, rozpowszechniania pornografii oraz zjawiska korupcji.

Działania przewidziane w Planie Działania Komisji Europejskiej w dziedzinie sprawiedliwości i spraw wewnętrznych wdrażane są przez Ukrainę, Komisję Europejską oraz Kraje Partnerskie ze wsparciem ze strony odpowiednich projektów pomocy technicznej w ramach programu Tacis na poziomie krajowym i regionalnym (gdzie jest to konieczne).

W ramach projektu "Budowa Zdolności Regionu", który będzie wdrażany jako część Tacis CBC AP 2003, jednym z głównych zadań będzie pomoc administracjom miejskim i regionalnym w zwiększaniu ich potencjału wykorzystania pomocy z Programu Współpracy Transgranicznej Tacis w ramach Programów Sąsiedztwa.

Inne programy przedakcesyjne w Polsce

Program Sąsiedztwa działa zgodnie z dwoma istniejącymi programami przedakcesyjnymi (programami pomocowymi wprowadzonymi w Polsce w roku 2000 jako instrumenty promujące przygotowanie do członkostwa) ISPA i SAPARD.

Program ISPA wspierał programy inwestycyjne, których celem była harmonizacja ze standardami UE w dziedzinie ochrony środowiska i transportu. Projekty poprawy jakości wody, zapewniania wody pitnej, gospodarki wodnej i ściekowej, gospodarki odpadami, ochrona jakości powietrza są współfinansowane w ramach funduszy programu ISPA przeznaczonych na ochronę środowiska. W dziedzinie infrastruktury transportu główny nacisk kładzie się na działania priorytetowe przyczyniające się do większej integracji systemu transportowego w Polsce z obecnie istniejącą i mającą powstać siecią TEN; działania te przyczyniają się do ogólnego rozwoju systemu transportu, a jednocześnie do rozwoju gospodarczego kraju. Średnio w Polsce przeznaczana się na wdrażanie inwestycji w ramach programu ISPA kwotę 350 000 000 EUR rocznie.

Program SAPARD oferuje pomoc w inwestycjach, których celem jest poprawa jakości produkcji w gospodarstwach rolnych i przemyśle przetwórczym, dopasowanie tych podmiotów do standardów sanitarnych i weterynaryjnych obowiązujących w UE oraz w inwestycjach w lokalną infrastrukturę wiejską w Polsce. Działania ukierunkowane są na poprawę konkurencyjności polskiej infrastruktury,

harmonizację sektora rolno-spożywczego z wymogami wspólnego rynku (kwestie sanitarne, higieny oraz jakości), jak również wielostronny rozwój obszarów wiejskich. Średnio przeznaczają się 170 000 000 EUR rocznie na wdrażanie inwestycji w ramach programu SAPARD.

Spójność Programu Sąsiedztwa INTERREG III A/TACIS CBC z programami krajowymi i regionalnymi

Priorytety określone w Programie Sąsiedztwa są związane z priorytetami rozwoju dla Polski, Białorusi i Ukrainy wyznaczonymi w podstawowych dokumentach programowych i planistycznych przyjętych przez rządy tych trzech krajów.

W Polsce priorytety Programu Sąsiedztwa są spójne z celem strategicznym Narodowego Planu Rozwoju (NPR) 2004 - 2006, który brzmi: *rozwój konkurencyjnej gospodarki opartej na wiedzy i przedsiębiorczości zdolnej do długoterminowego zharmonizowanego rozwoju, aby zapewnić wzrost zatrudnienia oraz poprawę spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej z Unią Europejską na poziomie regionalnym i krajowym.*

Program Sąsiedztwa finansowany po stronie polskiej z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego przyczynia się do wdrażania piątej osi rozwoju określonej w NPR: *Wzmocnienie potencjału rozwoju regionów i przeciwdziałanie marginalizacji pewnych obszarów.* Oś ta wdrożona została poprzez Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego (ZPORR), jak również Inicjatywę Wspólnotową INTERREG III, między innymi w ramach Programu Sąsiedztwa. Pozostałe cztery osie rozwoju dla Polski określone w NPR zostały wdrożone poprzez Sektorowe Programy Operacyjne (SPO), takie jak: *Wzrost konkurencyjności gospodarki, Rozwój zasobów ludzkich, Transport, Restrukturyzacja i modernizacja sektora żywnościowego i rozwój obszarów wiejskich*, jak również Inicjatywa Wspólnoty EQUAL.

Działania współfinansowane z Funduszu Spójności przyczynią się do rozwoju i modernizacji infrastruktury transportu i ochrony środowiska w Polsce. Minimalna wielkość projektów współfinansowanych z Funduszu Spójności to 10 000 000 EUR. Ponadto, działania w ramach Funduszu Spójności skupiają się na budowie autostrad, dróg ekspresowych i krajowych, podczas gdy projekty infrastrukturalne w ramach Programu Sąsiedztwa powinny koncentrować się na wymiarze lokalnym lub regionalnym i powinny wykazywać rzeczywiste oddziaływanie transgraniczne.

Program Sąsiedztwa jest spójny z innym instrumentem UE, a mianowicie Funduszem Schengen, który służy polepszeniu kontroli na nowych zewnętrznych granicach UE oraz budowaniu struktur administracyjnych i instytucjonalnych. Fundusz Schengen po polskiej stronie regionu granicznego finansować będzie infrastrukturę przejść granicznych (modernizacja i budowa), konieczny sprzęt, jak

również podstawowe i specjalistyczne szkolenia dla personelu przejść granicznych oraz oficerów. Na lata 2004 - 2006 w ramach Funduszu Schengen przyznano Polsce 280 000 000 EUR.

Krajowe ustalenia w Polsce dotyczące programów finansowanych z UE w ramach Celu 1 Polityki Strukturalnej służą uniknięciu podwójnego finansowania i nakładania się działań. Współpraca organów odpowiedzialnych za fundusze publiczne na poziomie krajowym (ministerstwa) i regionalnym (urzędy marszałkowskie) zapobiegnie podwójnemu finansowaniu i nakładaniu się zadań. Ponadto, wnioskodawcy do Programu Sąsiedztwa po stronie polskiej będą zobowiązani do złożenia wraz z wnioskiem oświadczenia, że nie ubiegają się o współfinansowanie dla danej propozycji projektu z innych programów UE dostępnych w Polsce.

W celu uniknięcia nakładania się działań finansowanych z Programu Sąsiedztwa i innych programów UE, w szczególności:

- *Zintegrowanego Programu Operacyjnego Rozwoju Regionalnego i Sektorowego Programu Operacyjnego Transport*, głównym kryterium jest transgraniczny efekt projektów finansowanych z Programu Sąsiedztwa, określony w Uzupełnieniu do Programu Sąsiedztwa;
- Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej (EFOGR). Zastosowano zasadę komplementarności i dodatkowości przy planowaniu Programu Sąsiedztwa w odniesieniu do EFOGR. Fakt, że Ministerstwo Gospodarki i Pracy jest odpowiedzialne za programy Inicjatywy Wspólnotowej INTERREG i programy w ramach Celu 1, jak również za aktywne uczestnictwo administracji regionalnych w ocenie i wdrażaniu projektów gwarantują, że nie ma zagrożenia nakładania się działań. Oba programy różnią się również pod względem zakresu finansowego projektów: INTERREG wspiera zdecydowanie mniejsze projekty o czytelnym efekcie transgranicznym. Biorąc pod uwagę to, że EFRR wspiera jedynie pewne aspekty rozwoju obszarów wiejskich lub przetwórstwa i marketingu żywności, zapewniony jest podział pomiędzy Programem Operacyjnym i Programem Inicjatywy Wspólnotowej dla działań przewidzianych jako część PO. Żaden podmiot przynoszący zysk, który kwalifikuje się do wsparcia w ramach SPO *Restrukturyzacja i Modernizacja Sektora Żywnościowego i Rozwój Obszarów Wiejskich*, nie otrzyma wsparcia z programu INTERREG IIIA dla działań finansowanych z polskiego SPO. Działania o charakterze komercyjnymi nie będą współfinansowane z INTERREG IIIA. Działania w zakresie rozwoju obszarów wiejskich będące częścią Programu Inicjatywy Interreg muszą wykazać znaczący efekt transgraniczny.
- Zrównoważonego rozwoju - Program Sąsiedztwa wdrożono zgodnie z wymaganiami UE, tj. Rozporządzeniem Rady (WE) nr 1260/1999 (zwane dalej Rozporządzeniem Ogólnym), które stwierdza, że wdrażanie celów Wspólnoty powinno wesprzeć harmonijny i zrównoważony rozwój działalności gospodarczej, ochronę i poprawę warunków środowiska naturalnego. Ocena wpływu na środowisko projektów infrastrukturalnych w ramach Programu Sąsiedztwa wymagana jest stosownymi aktami

prawnymi. Zasada zrównoważonego rozwoju będzie wzięta pod uwagę w szczególności w przypadku projektów, gdzie interes środowiskowy może być sprzeczny z ekonomicznym; szacowany wpływ programu na środowisko zostanie określony w Uzupełnieniu Programu zgodnie z ewaluacją ex ante.

- Konkurencyjności gospodarczej - Program Sąsiedztwa na granicy polsko - białorusko - ukraińskiej zgodny jest z Traktatem Ustanawiającym Wspólnotę Europejską, polityką i działaniami Wspólnoty (art. 12 Rozporządzenia Ogólnego) w zakresie polityki konkurencyjności;

- Płci - Program Sąsiedztwa Polska – Białoruś – Ukraina bierze pod uwagę zasadę równości szans dla kobiet i mężczyzn na wszystkich jego poziomach i etapach jego realizacji. Równe prawa w rodzinie, życiu politycznym, społecznym i ekonomicznym dla kobiet i mężczyzn gwarantuje Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (art. 33), Konstytucje Ukrainy i Republiki Białorusi.

Program Sąsiedztwa Polska - Białoruś - Ukraina jest zgodny z dokumentami strategicznymi przyjętymi przez rząd białoruski:

- *Koncepcja Narodowej Strategii Zrównoważonego Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Republiki Białorusi do roku 2020;*

- *Koncepcja Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Republiki Białorusi do roku 2015;*

- *Podstawowe Wytyczne dla Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Republiki Białorusi na okres do roku 2010;*

- *Program Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Republiki Białorusi na okres 2001 - 2005.*

Najważniejsze cele programu są następujące:

- i) stworzenie warunków dla zrównoważonego rozwoju społeczno-ekonomicznego poprzez zwiększenie wydajności rzeczywistego sektora gospodarki, przede wszystkim poprzez polepszenie jego jakości;
- ii) zwiększenie podaży towarów i usług dla ludności;
- iii) rozwój produkcji i infrastruktury społecznej oraz tworzenie korzystnego środowiska naturalnego.

Celem programu jest również "Efektywne włączenie gospodarki Białorusi w struktury gospodarki światowej, poszerzenie współpracy z Unią Europejską, stworzenie więzów ekonomicznych pomiędzy regionami, uczestnictwo w wielostronnym dialogu politycznym na forum Organizacji Narodów Zjednoczonych, OECD oraz innych organizacji międzynarodowych i regionalnych, jak również przyciąganie bezpośrednich inwestycji zagranicznych i uczestnictwo w międzynarodowych projektach w dziedzinie transportu, komunikacji i energii". Narodowy Program Międzynarodowej Współpracy Technicznej (NPMWT) opracowany został z myślą o doprowadzeniu do spójności międzynarodowej pomocy technicznej z priorytetami państwa w dziedzinie rozwoju społeczno - ekonomicznego oraz aby pomóc w bardziej efektywnym wykorzystaniu międzynarodowych funduszy pomocowych. NPMWT

przyjmuje zatem za punkt wyjścia *Program Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Republiki Białoruś na okres 2001 - 2005*. NPMWT określa priorytety tego programu oraz wyznacza główne obszary międzynarodowej współpracy technicznej. Program będzie zawierał :

- i) zasady polityki narodowej w dziedzinie międzynarodowej współpracy technicznej;
- ii) narodowe priorytety międzynarodowej współpracy technicznej;
- iii) priorytetowe dziedziny międzynarodowej współpracy technicznej;
- iv) wykaz konkretnych projektów i programów międzynarodowej współpracy technicznej dla każdej dziedziny związanej z państwowymi programami reform gospodarczych, bieżące i przyszłościowe zapotrzebowanie na międzynarodową pomoc techniczną.

NPMWT koncentruje międzynarodową pomoc techniczną na pięciu obszarach:

- i) wsparcie transformacji gospodarczej;
- ii) wsparcie tworzenia warunków dla aktywizacji zagranicznej działalności gospodarczej i współpracy międzynarodowej;
- iii) rozwój inwestycji, innowacyjności i działań naukowo - technicznych;
- iv) wsparcie sfery socjalnej;
- v) ochrona środowiska i minimalizacja skutków katastrofy elektrowni atomowej w Czarnobylu.

Priorytety Programu Sąsiedztwa pozostają w zgodzie ze strategicznymi celami następujących dokumentów przyjętych przez władze ukraińskie: Państwowy Program Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Ukrainy, Koncepcja Państwowej Polityki Regionalnej oraz Program Integracji z Unią Europejską:

- *Państwowy Program Rozwoju Społeczno-Ekonomicznego Ukrainy* stwarza warunki dla swobodnego rozwoju społeczeństwa na bazie wzrostu ekonomicznego;
- *Koncepcja Państwowej Polityki Regionalnej* zapewnia rozwój ekonomiczny i zrównoważony rozwój regionalny, poprawia ochronę socjalną mieszkańców regionów, eliminuje dysproporcje regionalne;
- *Program Integracji z Unią Europejską* daje szansę na dodatkowy bodziec we współpracy transgranicznej z nowymi członkami UE. Jego celem będzie promocja rozwoju handlu transgranicznego oraz wdrażanie wspólnych projektów w regionach nadgranicznych.

1.5. Wspólna strategia rozwoju

Analiza SWOT regionu nadgranicznego wykazała, że jest to w dużym stopniu region słabo rozwinięty gospodarczo, z niskim PKB per capita, wysokim odsetkiem ludności zatrudnionym w rolnictwie, niedostatecznej infrastrukturze transportowej (w Polsce) i ochronie środowiska oraz o niskiej innowacyjności wśród MŚP. Z drugiej jednak strony, polsko - białorusko - ukraińskie pogranicze ma duży potencjał rozwojowy. Ze względu na liczne wartości środowiska naturalnego, spuściznę kulturową

oraz liczne zabytki, obszar ten daje możliwość rozwoju sektora turystycznego. Jego umiejscowienie na skrzyżowaniu międzynarodowych korytarzy transportowych może w znacznym stopniu przyczynić się do rozwoju gospodarczego regionu.

Rozwój regionu jednak będzie możliwy tylko wówczas, gdy, oprócz koniecznej infrastruktury technicznej, prowadzona będzie skuteczna promocja sektora turystycznego. Rozwój gospodarczy pogranicza nastąpi pod warunkiem osiągnięcia spójności społecznej pomiędzy Polakami, Białorusinami i Ukraińcami zamieszkującymi ten obszar. Cel strategiczny programu odzwierciedla następującą informację wynikającą z analizy SWOT: **podniesienie standardu życia oraz społeczno-ekonomiczna integracja sąsiadujących regionów.**

Cel strategiczny ma zostać osiągnięty przez szereg celów szczegółowych, takich jak:

- rozwój sektora turystycznego;
- rozwój i poprawa infrastruktury transgranicznej;
- współpraca instytucjonalna;
- skuteczniejsze zabezpieczenie granic.

1.6. Opis priorytetów i działań Programu Sąsiedztwa Polska- Białoruś-Ukraina

Na podstawie opisu i analizy regionu nadgranicznego, jak również przepisów wspólnej strategii rozwoju oraz biorąc pod uwagę Komunikat dot. Sąsiedztwa z 1 lipca 2003 r., polsko - białorusko - ukraiński zespół zadaniowy określił następujące priorytety Programu Sąsiedztwa:

Priorytet 1: Zwiększenie konkurencyjności obszaru granicznego poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury transgranicznej

Obszar pogranicza jest ograniczony pod względem dostępności. Pomimo, że system transportowy jest dość dobrze rozwinięty, stan techniczny dróg jest niedostateczny, w szczególności po polskiej stronie granicy. Zły stan infrastruktury transportowej stanowi główną przeszkodę dla potencjalnych inwestorów oferujących szeroki zakres usług wzdłuż szlaków komunikacyjnych zachód - wschód i wschód - zachód. Z drugiej strony, obszar pogranicza polsko - białorusko - ukraińskiego ma duży potencjał rozwojowy. Obszar ten cechuje się bogatą spuścizną kulturową i przyrodniczą. Sektor turystyczny ma potencjał wzrostu i może w sposób znaczący przyczynić się do ożywienia gospodarczego pogranicza.

Obszar nadgraniczny posiada rozmaite zasoby naturalne, które mogą mieć poważny wpływ na rozwój turystyki, jeżeli zostaną odpowiednio wykorzystane. Zatem, kluczowe działania na pograniczu polsko - białorusko - ukraińskim powinny skupiać się na ochronie zasobów środowiska naturalnego, zwłaszcza tych unikalnych. Działania promujące inwestycje związane z ochroną czystości powietrza, wody,

zmniejszaniem emisji zanieczyszczeń oraz zapewniające właściwe zagospodarowanie odpadów ciekłych i stałych będą miały pierwszeństwo.

Działania zmierzające do poprawy i rozbudowy infrastrukturyjazdowej będą wdrażane w sposób przyjazny środowisku aby zapewnić ochronę przyrodniczego i kulturalnego dziedzictwa regionu zwiększając przez to jego potencjał rozwoju turystyki.

Ze względu na cele współpracy transgranicznej wyrażone zarówno w *Wytocznych* INTERREG oraz *Komunikacie dot. Sąsiedztwa*, oraz ze względu na ograniczone środki dla Programu z programu Tacis CBC oraz EFRR, finansowane będą jedynie przedsięwzięcia infrastrukturalne o znaczeniu lokalnym i transgranicznym. Działania realizowane w ramach niniejszego priorytetu będą uzupełnieniem w stosunku do tych wdrażanych w Ramach Schengen.

Szczegółowe kryteria wyboru działań w ramach niniejszego priorytetu podane zostaną w Uzupełnieniu Programu.

Działanie 1.1: Modernizacja i rozbudowa istniejących systemów transportowych w celu poprawy dostępności regionu

Rozwój społeczno - gospodarczy pogranicza polsko - białorusko - ukraińskiego nie będzie możliwy, jeżeli obszar ten nie zostanie wyposażony w konieczną infrastrukturę drogową, co zwiększy jego dostępność dla transportu. Polepszenie jakości infrastruktury transportowej umożliwiające szybszą i bezpieczniejszą komunikację wewnątrz i poprzez pogranicze jest czynnikiem, który może mieć znaczący pozytywny wpływ na napływ kapitału do tego regionu. W związku z tym, w ramach niniejszego działania planuje się modernizację i rozwój systemu transportowego, co będzie miało na celu umocnienie potencjału dla działalności gospodarczej na tym obszarze i stworzenie warunków dla wzmożonego ruchu turystycznego. Wspólne strategie, studia i koncepcje infrastruktury dostępu służące jako podstawa dla dużych inwestycji mają zostać opracowane w celu stworzenia spójnego transgranicznego systemu transportowego. Po polskiej stronie granicy kwalifikujące się do uzyskania pomocy subregiony NUTS III wejdą w zakres Celu 1 polityki strukturalnej UE, dlatego też ze środków INTERREG będą finansowane jedynie działania o charakterze transgranicznym.

Działanie 1.2: Rozwój wspólnego transgranicznego systemu ochrony środowiska naturalnego

Cenne zasoby naturalne są jedną z głównych atrakcji pogranicza. Niestety, w wielu przypadkach poziom ochrony środowiska naturalnego jest niewystarczający ze względu na brak odpowiedniej infrastruktury. Z tego względu, w ramach niniejszego działania planuje się modernizację i budowę systemów wodno-kanalizacyjnych, budowę nowych i modernizację istniejących wysypisk śmieci, rekultywację nieużywanich wysypisk, likwidację nielegalnych wysypisk oraz poprawę gospodarki

odpadami stałymi i ciekłymi. W ramach niniejszego działania planuje się również tworzenie obszarów chronionych, siedlisk, ochronę zagrożonych gatunków oraz zapobieganie i zwalczanie skutków katastrof naturalnych.

Projekty wdrażane w ramach niniejszego działania powinny wykazywać rzeczywisty skutek transgraniczny, aby uniknąć potencjalnego pokrywania się z innymi programami w ramach Celu 1 po polskiej stronie granicy.

Działanie 1.3: Rozwój infrastruktury okołobiznesowej i turystyki

Uznano, że sektor turystyki posiada potencjał do dalszego wzrostu i przez to do tworzenia nowych miejsc pracy.

Działanie niniejsze ściśle wiąże się z działaniami 1.1. i 1.2., ponieważ zrównoważony rozwój turystyki i napływ inwestycji i firm związanych z turystyką do obszaru pogranicza polsko - białorusko - ukraińskiego będzie możliwy jedynie wówczas, gdy obszar ten stanie się lepiej dostępny i zaoferuje wyższy standard usług.

Zrównoważony rozwój turystyki na tym obszarze powinien również koncentrować się z jednej strony na ochronie i wzmacnianiu dziedzictwa kulturowego i naturalnego, a z drugiej na zapobieganiu niszczeniu przez turystów obszarów chronionych.

Aby region cieszył się zainteresowaniem turystów konieczne jest zaoferowanie miejsc noclegowych o różnych standardach, jakość usług turystycznych musi wzrosnąć, a zabytki kulturowe muszą zostać zachowane. Planuje się w związku z tym w ramach niniejszego działania, rozwój i modernizację infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, szlaki wodne, szlaki do jazdy konnej i wycieczek pieszych), wdrażanie projektów ochrony wspólnego dziedzictwa kulturowego, tworzenie centrów informacji oraz ośrodków działań kulturalnych i wytwarzających produkty związane z tą kulturą, rozwój transgranicznych centrów informacji turystycznej oraz zapewnienie obszarów dla rozwoju biznesu związanego z turystyką (w tym rozwoju MŚP) wyposażonych w urządzenia i infrastrukturę dla sektora usług. Konieczne jest również stworzenie spójnego systemu informacji turystycznej i promocji.

Priorytet 2: Rozwój kapitału ludzkiego i transgranicznej współpracy instytucjonalnej włącznie z bezpieczeństwem na granicach Unii Europejskiej

Celem niniejszego priorytetu jest promocja działań społecznych i gospodarczych i w konsekwencji tworzenie nowych miejsc pracy na obszarze pogranicza polsko - białorusko - ukraińskiego. Obszar objęty Programem po polskiej stronie granicy charakteryzuje się bardzo wysoką stopą bezrobocia. Związane jest to z pogarszającą się sytuacją gospodarczą, zmianami strukturalnymi w dużych przedsiębiorstwach oraz kryzysem w rolnictwie. Zjawiska te powodują zmniejszanie się zdolności

lokalnych rynków pracy do przyjmowania nowej siły roboczej oraz niemożność ponownego zdobycia pracy przez bezrobotnych. Z punktu widzenia społecznego i gospodarczego rozwoju regionu zasadnicze znaczenie ma zatrudnienie istniejącej siły roboczej przy wykorzystaniu instrumentów do tworzenia nowych miejsc pracy. Aby cel ten osiągnąć konieczne jest wsparcie różnego typu działań przyczyniających się do podniesienia na całym obszarze poziomu edukacji i szkolenia oraz wzmocnienie społecznej, gospodarczej i kulturalnej współpracy transgranicznej.

Zrównoważony rozwój społeczno - gospodarczy pogranicza polsko - białorusko - ukraińskiego będzie możliwy jedynie wówczas, gdy społeczności lokalne zamieszkujące ten obszar będą regularnie współpracować na wielu płaszczyznach. Projekty wdrażane w ramach niniejszego priorytetu będą miały na celu wzmocnienie rozmaitych aspektów współpracy instytucjonalnej ze szczególnym uwzględnieniem władz lokalnych, biznesu, kultury, edukacji, rynku pracy, stawianie czoła wspólnym wyzwaniom oraz zabezpieczanie granic. Efektywna współpraca transgraniczna prowadząca do integracji społeczności lokalnych będzie istotą Programu Sąsiedztwa.

Jedną z form rozwoju współpracy instytucjonalnej będzie opracowanie i wdrożenie projektów związanych z zagadnieniami bezpieczeństwa nowych, zewnętrznych granic UE. Bezspornie władze krajowe odgrywają główną rolę w dziedzinie *sprawiedliwości i spraw wewnętrznych*, niemniej Program Sąsiedztwa daje możliwość wdrożenia na poziomie regionalnym i lokalnym szerokiego zakresu działań, których celem jest zabezpieczenie granicy.

Typy zadań realizowanych w ramach dwóch działań będą podobne. Głównym kryterium wyboru będzie wielkość projektu. Dokładne informacje na temat kwalifikujących się w ramach Programu zadań znajdują się w Uzupełnieniu Programu. Zadania te będą uzupełniały zadania wdrożone w ramach Funduszu Schengen w Polsce i TACIS CBC na Ukrainie i Białorusi.

Działanie 2.1: Wzmocnienie instytucjonalnej współpracy transgranicznej oraz podniesienie jakości kapitału ludzkiego

Działanie 2.1. będzie głównie wspierało tworzenie stałych struktur współpracy pomiędzy organizacjami i instytucjami lokalnymi i regionalnymi oraz stymulowanie wzrostu zatrudnienia w regionie nadgranicznym. Działanie promować będzie tworzenie sieci tematycznych obejmujących najważniejsze aspekty życia społeczno - ekonomicznego i kulturalnego pogranicza. Struktury te będą miały za zadanie przyczynić się do rozwoju kulturalnego, społecznego, gospodarczego i środowiskowego regionu poprzez wymianę informacji i doświadczeń.

Wsparcie tworzenia relacji pomiędzy MŚP i związany z tym transfer wiedzy może doprowadzić do tworzenia nowych miejsc pracy w tym regionie. Wzmocnienie systemów edukacyjnych i szkoleniowych oraz współpraca instytucji badawczych z uczelniami wyższymi, dostosowanie poziomu wiedzy zasobów

ludzkich do potrzeb regionalnego rynku pracy przyczyni się do wzmożenia zatrudniania osób z państw sąsiadujących. Działanie promować będzie również tożsamość kulturową oraz wzmacniać wymianę kulturalną i tworzenie nowych produktów kultury.

Przewiduje się również, że władze lokalne i regionalne, jak również stosowne instytucje (n.p. służby ratunkowe) będą ściślej współpracować w celu poprawy bezpieczeństwa pogranicza poprzez, między innymi, przeciwdziałanie przemytowi, szkolenia z udziałem partnerów z obu stron granicy oraz inne wymagane działania.

Działanie 2.2. Wsparcie inicjatyw społeczności lokalnych (Wsparcie mikroprojektów)

W ramach działania 2.2. wdrożony zostanie Fundusz Mikroprojektów (FM). Jest to kontynuacja działań podjętych w ramach Funduszu Małych Projektów finansowanych z funduszu PHARE (po stronie polskiej) i Tacis CBC (po stronie białoruskiej i ukraińskiej).

Euroregiony Niemen, Puszcza Białowieska, Bug i Karpacki będą zarządzać FM po stronie polskiej. Głównym kryterium ubiegania się o pomoc w ramach FM będzie wielkość dofinansowania dla mikro projektu (patrz Uzupelnienie Programu).

FM zapewni wsparcie dla nie-inwestycyjnych projektów na małą skalę o charakterze wspólnych inicjatyw społeczności lokalnych (typu "people to people") w dziedzinie współpracy społecznej, kulturowej i edukacyjnej. Konkretnie, FM będzie miał zastosowanie do wydarzeń, produktów i relacji kulturowych, wymiany młodzieży, targów, konferencji, seminariów naukowych, zawodów sportowych itd. Ogólnym celem niniejszego działania jest wzmocnienie transgranicznej współpracy lokalnej oraz pogłębianie wzajemnego zrozumienia. FM zachęca również do lokalnego angażowania się w Program Sąsiedztwa poprzez wspieranie akcji na małą skalę, które mogą stanowić fundament dla większych projektów współpracy transgranicznej.

Priorytet 3: Pomoc techniczna

Działanie 3.1. Zarządzanie, wdrażanie i kontrola

Działanie niniejsze dotyczy finansowania wydatków związanych z wykonywaniem działań przez Instytucje Zarządzające i Płatnicze oraz Wspólny Sekretariat Techniczny, t.j. administrowanie, monitoring i kontrola programu. Dodatkowo, ze środków pomocy technicznej pokryte będą koszty operacyjne poniesione przez Euroregiony po stronie polskiej w związku z wdrażaniem inicjatyw społeczności lokalnych (Działanie 2.2. Programu Sąsiedztwa). Podział finansowy środków dla niniejszego działania jest zgodny z Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1685/2000 oraz z Rozporządzeniem Komisji (WE) 448/2004 i sięgnie 5% budżetu Programu.

Działanie 3.2. Informacja o programie, promocja i ocena programu

Działanie niniejsze ma na celu pokrycie kosztów rozpowszechniania informacji na temat Programu Sąsiedztwa poprzez takie działania jak organizacja seminariów i spotkań informacyjnych, jak również działań wspierających beneficjentów w opracowywaniu projektów, poszukiwaniu partnerów itd.

Przeznaczenie funduszy Programu Sąsiedztwa na działania związane z pomocą techniczną jest zgodne z Rozporządzeniem Komisji nr 1685/2000 i wyniesie 2% budżetu Programu.

1.7. Monitoring i wskaźniki oceny

Wyniki współpracy transgranicznej w ramach Programu Sąsiedztwa są trudne do zmierzenia pod względem jakości i ilości, w szczególności ze względu na fakt, że na polsko - białorusko - ukraińskim pograniczu funkcjonują również programy krajowe i inne programy UE. Niemniej jednak, dla Programu Sąsiedztwa wybrano następujące wskaźniki:

Poziom	Typ wskaźnika	Wskaźnik	Źródło informacji
Program	Oddziaływanie	Intensywność współpracy transgranicznej	Raporty z wdrażania programu i projektów; ocena ex post, źródła statystyczne (liczba wdrożonych projektów; liczba projektów przygotowanych / wdrożonych wspólnie)
Priorytet 1	Oddziaływanie	Wzrost potencjału gospodarczego obszaru pogranicza	Raporty z wdrażania programu i projektów; ocena ex post, źródła statystyczne (liczba projektów z dziedziny transportu / turystyki / infrastruktury ochrony środowiska)
	Rezultat	Wzrost liczby ulepszonych elementów infrastruktury transgranicznej	Raporty z wdrażania programu i projektów; ocena ex post, źródła statystyczne (liczba projektów z dziedziny transportu / turystyki)
Działanie	Produkt	Liczba projektów, których celem jest budowa i modernizacja infrastruktury transgranicznej	
		Liczba wdrożonych projektów z dziedziny ochrony środowiska	
		Liczba przedsięwzięć biznesowych / turystycznych, którym udzielono wsparcia	
Priorytet 2	Oddziaływanie	Wzrost aktywności społecznej instytucjonalnej w regionie	Raporty z wdrażania programu i projektów; ocena ex post, źródła statystyczne (liczba projektów zaplanowanych / przygotowanych we współpracy, liczba projektów wspólnie wdrożonych)
	Rezultat	Wzrost liczby ustanowionych kontaktów instytucjonalnych	Raporty z wdrażania programu i projektów; ocena ex post, źródła statystyczne
Działanie	Produkt	Liczba inicjatyw szkoleniowych i współpracy, którym udzielono wsparcia	
		Liczba wdrożonych projektów społeczności lokalnych	

Wskaźniki do celów monitorowania i oceny na poziomie działań zostaną szczegółowo opisane w Uzupełnieniu Programu.

Wskaźniki liczbowe

(Uzyskane w wyniku przeprowadzenia diagnozy społeczno - ekonomicznej obszaru)

L.p.	Wskaźnik	Wartość
1.	Obszar (w kilometrach kwadratowych)	188 018
2.	Liczba mieszkańców	13 917 498
3.	Gęstość zaludnienia (osób na kilometr kwadratowy)	74
4.	Liczba przejść granicznych: kolejowych: drogowych:	11 17
5.	Powierzchnia obszarów chronionych przyległych do granicy (w ha)	1 116 163.81
6.	Liczba instytucji biznesowych zaangażowanych w działania transgraniczne	118
7.	Liczba wdrożonych projektów transgranicznych (PHARE)	144
8.	Wzrost przepływu osób na granicy polsko - białoruskiej (w tys. osób)	11 192
	Wzrost przepływu osób na granicy polsko - ukraińskiej (w tys. osób)	12 561 ³⁹

1.8. Indykatory plan finansowy 2004-2006 (in EUR)

Priorytety i lata	Łączny koszt kwalifikowany	Wydatki publiczne				Inne instrumenty finansowe	Środki z EIB	Takis CBC łącznie 2004-2006
		Wydatki publiczne łącznie	Udział wspólnoty		Udział krajowych środków publicznych			
			Łącznie	EFRR				
Priorytet 1	28 137 242	28 137 242	21102930	21102930	7 034 312			
2004	7 859 126	7 859 126	5894344	5894344	1 964 782			
2005	8 903 834	8 903 834	6677875	6677875	2 225 959			
2006	11 374 282	11 374 282	8530711	8530711	2 843 571			
Priorytet 2	18 758 159	18 758 159	14068619	14068619	4 689 540			
2004	5 239 416	5 239 416	3929562	3929562	1 309 854			
2005	5 935 888	5 935 888	4451916	4451916	1 483 972			
2006	7 582 855	7 582 855	5687141	5687141	1 895 714			
Priorytet 3	3 529 762	3 529 762	2647321	2647321	882 441			
2004	985 912	985 912	739434	739434	246 478			
2005	1 116 968	1 116 968	837726	837726	279 242			
2006	1 426 882	1 426 882	1070161	1070161	356 721			
ŁĄCZNIE	50 425 163	50 425 163	37818870	37 818 870	12 606 293		8 000 000	
2004	14 084 454	14 084 454	10563340	10563340	3 521 114		1 000 000	
2005	15 956 690	15 956 690	11967517	11967517	3 989 173			
2006	20 384 019	20 384 019	15288013	15288013	5 096 006			

³⁹ Dane za rok 2001, źródło: Państwowa Straż Graniczna Rzeczypospolitej Polskiej; patrz tabela 1: Natężenie przepływu osób na polskich przejściach granicznych z Białorusią i Ukrainą

Współfinansowanie z EFRR obliczono na podstawie łącznych wydatków publicznych

2. Struktury zarządzające i wdrażające Programu

2.1. Wspólne struktury

Program Sąsiedztwa będzie wdrażany na zewnętrznej granicy Unii Europejskiej. W związku z tym, stosowane będą dwa instrumenty uregulowane różnymi aktami prawnymi: wewnętrzny, czyli EFRR, w Polsce, państwie członkowskim UE i zewnętrzny, czyli TACIS na Ukrainie i Białorusi, państwach nie będących członkami UE, zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE EURATOM) nr 99/2000 z 29 grudnia 1999 r. oraz Rozporządzeniem Rady (WE EURATOM) nr 1605/2002 z 25 czerwca 2002 r.. W celu zapewnienia koordynacji wdrażania tych dwóch instrumentów, funduszami z EFRR zarządzać będzie strona polska, natomiast strony białoruska i ukraińska, będące równoprawnymi partnerami w niniejszym programie, będą koordynować swą współpracę poprzez swoje Jednostki Koordynacji Programu, zgodnie z Komunikatem dot. Sąsiedztwa.

Opis stosownych instytucji podano poniżej.

2.2. Instytucja zarządzająca

W ramach Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina, polskie Ministerstwo Gospodarki i Pracy pełni funkcję Instytucji Zarządzającej funduszami z EFRR (w rozumieniu Artykułu 9(n) i Artykułu 34 Rozporządzenia Ogólnego, podczas gdy Przedstawicielstwo KE w Kijowie jest odpowiedzialne za zarządzanie funduszami z TACIS na Białorusi i Ukrainie, zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE EURATOM) nr 99/2000 z dnia 29 grudnia 1999 r.

Rozporządzenie⁴⁰ Ogólne wymaga wyznaczenia Instytucji Zarządzającej odpowiedzialnej w całości za zarządzanie funduszami EFRR w programie, a w szczególności za:

- ustanowienie systemu zbierania wiarygodnych danych finansowych i statystycznych dotyczących wdrażania do celów monitorowania i oceny i przekazywanie tych danych zgodnie z ustaleniami pomiędzy Państwem Członkowskim a Komisją;
- dostosowanie i wdrożenie Uzupelnienia Programu w celu zapewnienia skutecznego monitoringu i zarządzania Programem Sąsiedztwa INTERREG /TACIS CBC;
- przygotowywanie decyzji podejmowanych przez Komitety Monitorujący i Sterujący;
- przygotowywanie projektów i, po zatwierdzeniu przez Komitet Monitorujący Programu, przedkładanie Komisji rocznych raportów z wdrażania;

⁴⁰ Artykuł 9(n) i 34 Rozporządzenia Ogólnego

- zapewnienie, że instytucje uczestniczące w zarządzaniu i wdrażaniu pomocy prowadzą osobny system księgowy lub osobny system kodów księgowych dla wszystkich transakcji związanych z pomocą;
- zapewnienie kwalifikowalności wszystkich operacji finansowych w ramach niniejszego programu prowadzonych przez Instytucje Pośredniczące i beneficjentów końcowych;
- sprawdzanie wydatków otrzymanych od Instytucji Pośredniczących i ich zatwierdzanie przed Instytucją Płatniczą;
- weryfikacja wniosków o płatności przedstawianych przez Instytucje Pośredniczące, zatwierdzanie i przesyłanie ich do Instytucji Płatniczej wraz ze stosownym potwierdzeniem poprawności wydatków;
- sporządzanie raportu o nieprawidłowościach, przedkładanego Instytucji Płatniczej;
- przygotowywanie długoterminowych i rocznych prognoz wydatków (płatności) z EFRR w oparciu o informacje uzyskane od Instytucji Pośredniczących i przekazywanie ich do Instytucji Płatniczej;
- przechowywanie przez co najmniej 3 lata dokumentacji związanej z wdrażaniem projektu od daty wypłaty ostatniej płatności przez Komisję Europejską;
- zapewnienie poprawności operacji finansowych dokonywanych w ramach pomocy, w szczególności poprzez wprowadzenie systemów kontroli wewnętrznej zgodnych z ogólnie przyjętymi zasadami zarządzania finansowego i podejmujących działania korygujące po zaobserwowaniu potrzeby wprowadzenia takich działań, lub na wniosek o ich podjęcie;
- zapewnienie spójności z polityką Wspólnoty;
- zapewnienie spełnienia wymogów dotyczących rozpowszechniania informacji.

Instytucje Zarządzające

Polska	Białoruś	Ukraina
Instytucja Zarządzająca Ministerstwo Gospodarki i Pracy: Departament Inicjatywy Interreg Plac Trzech Krzyży 3/5 00-507 Warszawa, Polska Telefon: + 48 22 693 42 72 Fax: + 48 22 693 40 78 e-mail: Jakub.Galanty@mg.gov.pl	1) Sprawy finansowe i kontraktów: Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej na Ukrainę, Mołdawię i Białoruś 10 Kruhlo-Universytetska St., 01024 Kijów Ukraina Telefon: + 380 44 462 00 10 Fax: + 380 44 462 09 20 e-mail: delegation-ukraine@cec.eu.int	1) Sprawy finansowe i kontraktów: Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej na Ukrainę, Mołdawię i Białoruś 10 Kruhlo-Universytetska St., 01024 Kijów, Ukraina Telefon: + 380 44 462 00 10 Fax: + 380 44 462 09 20 e-mail: delegation-ukraine@cec.eu.int
	2) Krajowa Jednostka Koordynująca: Białoruś dla Programu TACIS Unii	2) Ministerstwo Gospodarki i Integracji Europejskiej Ukrainy:

	Europejskiej Kollectornaya St. 220004 Mińsk, Białoruś Telefon: tel: +375 17 220 67 48 / 220 87 56/220 64 65 / 227 32 39 Fax: +375 17 – 227 26 15 e-mail: ncu@infonet.by	2.1 Krajowa Jednostka Koordynująca Tacis na Ukrainie (Departament współpracy z UE w ramach Programu Tacis oraz z Krajami Europejskimi) 28, Blv. Druzby Narodiv 01103, Kijów, Ukraina Telefon + 380 44-294-43-25 Fax + 380 44-294-43-25 e-mail: tacis@ncu.kiev.ua
		2.2 Departament Polityki Regionalnej Grushevskovo Blv 12/2 01008 Kijów, Ukraina Telefon:+38044 226 24 56 Fax +38044 295 62 89 e-mail: Vbessar@ukr.net

2.3. Instytucja Płatnicza

Administracją finansową funduszy EFRR w ramach programu zajmuje się w Polsce Ministerstwo Finansów, które działa jako Instytucja Płatnicza Programu.

Fundusze EFRR będą przekazywane przez Komisję na konto bankowe utworzone na wniosek Ministerstwa Finansów. Następnie fundusze przekazywane będą na poziom regionalny, t.j. do urzędów wojewódzkich funkcjonujących jako Instytucje Pośredniczące Programu (patrz 2.4.) i przetrzymywane na osobnych kontach bankowych. Instytucje Pośredniczące podpisują będą umowy z beneficjentami końcowymi.

Euroregiony po stronie polskiej odpowiedzialne będą za wdrażanie FM. Szczegółowe procedury zostaną określone w Uzupelnieniu Programu.

Funduszami zewnętrznymi z programu TACIS CBC zarządza Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej zgodnie z Rozporządzeniem Rady (WE) nr 99/2000 z dnia 29 grudnia 1999 r. oraz z Rozporządzeniem Rady (WE) 1605/2002 z dnia 25 czerwca 2002 r.

Fundusze EFRR, Polska Ministerstwo Finansów Departament Jednostki Płatniczej Świętokrzyska 12 00-916 Warszawa, Polska Tel. + 48 22 694 37 04 Fax + 48 22 694 38 18	Program TACIS, Ukraina i Białoruś Przedstawicielstwo Komisji Europejskiej na Ukrainę, Mołdawię i Białoruś 10 Kruhlo-Universytetska St., 01024 Kijów, Ukraina Tel.: +380 44 462-00-10 Fax : +380 44 462-09-20
---	--

e-mail: sekretariat.of@mofnet.gov.pl piotr.tworos@mofnet.gov.pl	e-mail: delegation-ukraine@cec.eu.int
--	---------------------------------------

Instytucji Płatniczej powierza się następujące zadania:

- przygotowanie osobnego konta bankowego dla funduszy EFRR w ramach INTERREG oraz obsługa kont;
- weryfikacja informacji przygotowanych przez Instytucję Zarządzającą, na temat płatności;
- poświadczanie na potrzeby Komisji Europejskiej, że informacje na temat wydatków sporządzono w oparciu o wiarygodne i możliwe do zweryfikowania dokumenty;
- sporządzanie i przedkładanie Komisji Europejskiej wniosków o wypłatę zwrotu kosztów poniesionych przez beneficjentów końcowych;
- otrzymywanie płatności z Komisji i przekazywanie ich do urzędów wojewódzkich;
- dostarczanie Komisji Europejskiej - nie później niż do 30 kwietnia każdego roku - rocznej prognozy wydatków na rok bieżący i kolejny;
- przygotowywanie raportów na temat nieprawidłowości finansowych;
- zbieranie, poprzez oddzielne kanały monitoringu finansowego, informacji statystycznych i finansowych;
- prowadzenie księgowości, sprawozdawczości i archiwizacji dokumentów zgodnie z wymogami regulacji Komisji Europejskiej.

2.4. Instytucje Pośredniczące

Urzędy wojewódzkie województw: Podlaskiego, Mazowieckiego, Lubelskiego i Podkarpackiego pełnią funkcję Instytucji Pośredniczących i wykonują następujące zadania:

- zawieranie umów z beneficjentami końcowymi z Polski;
- zatwierdzanie wniosków o płatność od beneficjentów końcowych;
- przekazywanie płatności (zwrot) beneficjentom końcowym / beneficjentom pomocy;
- zarządzanie wojewódzkimi systemami informacji finansowej i statystycznej w odniesieniu do projektów i działań realizowanych na terytorium danego województwa, przekazywanie tych danych do Ministerstwa Gospodarki i Pracy oraz Ministerstwa Finansów;
- uczestnictwo w Komitecie Monitorującym;
- przygotowywanie rocznych i końcowych raportów monitoringowych w oparciu o sprawozdania beneficjentów końcowych i składanie ich do Ministerstwa Gospodarki i Pracy.

2.5. Wspólny Sekretariat Techniczny

Wspólny Sekretariat Techniczny (WST) zajmuje się zarządzaniem operacyjnym Programem Sąsiedztwa. Zgodnie z Wytycznymi INTERREG oraz z Komunikatem nt. Sąsiedztwa, zapewnione będzie uczestnictwo przedstawicieli wszystkich trzech krajów w składzie WST. Istnieje możliwość wykorzystania funduszy EFRR do zatrudnienia obywateli Ukrainy i Białorusi w WST.

Funkcje WST pełnił będzie Biuro INTERREG, z siedzibą w Warszawie.

Biuro INTERREG

Władza Wdrażająca Program Współpracy Przygranicznej

Ul. Solec 38

00-346 Warszawa

tel +48 22 458 23 23

fax. +48 22 458 23 24

adres do korespondencji Wspólna 2/4

00-926 Warszawa, Polska

Osoba do kontaktu: Mariusz Kasprzyk

e-mail: mariusz.kasprzyk@wwppw.it.pl

WST odpowiedzialny będzie za wykonywanie następujących bieżących zadań operacyjnych oraz wspieranie Instytucji Zarządzającej i Płatniczej:

- wspieranie Instytucji Zarządzającej, Komitetów Monitorującego i Sterującego w celu zapewnienia prawidłowego działania systemów wdrażania programu i jego ewaluacji;
- przygotowywanie dokumentów oraz zbieranie informacji dla Instytucji Zarządzającej i Płatniczej;
- techniczne i organizacyjne wspieranie działalności Komitetu Monitorującego i Sterującego: przygotowywanie dokumentów, sporządzanie sprawozdań z posiedzeń;
- wdrażanie decyzji podjętych przez Komitet Monitorujący i Sterujący;
- przygotowywanie i udostępnianie standardowych formularzy wniosków projektowych oraz podręczników dla wnioskodawców;
- zarządzanie procesem składania wniosków projektowych, w tym informowanie i doradztwo dla wnioskodawców i potencjalnych partnerów;
- rejestracja wniosków;
- sporządzanie raportów dotyczących wdrażania programu;

- przygotowywanie dokumentacji projektowej, badanie wniosków pod kątem spełniania kryteriów selekcji określonych w Programie i Uzupełnieniu Programu, w szczególności tych związanych z transgranicznym charakterem projektów;
- koordynacja z programem TACIS na Białorusi i Ukrainie;
- zapewnienie zgodności z polityką informacji i publikacji, administrowanie umowami na usługi dodatkowe (tłumaczenia, publikacje);
- zarządzanie budżetem PT;
- kontakty z jednostkami wdrażającymi, Komisją Europejską i innymi instytucjami zaangażowanymi w realizację programu współpracy przygranicznej (Regionalne Punkty Kontaktowe).

Zgodnie z Komunikatem Komisji "Paving the way for a New Neighbourhood Instrument" z dnia 1 lipca 2003 r. propozycje projektów (składane na jednym wzorze wniosku, zarówno dla EFRR jak i TACIS) z Polski, Ukrainy i Białorusi przedkładane będą do Wspólnego Sekretariatu Technicznego, gdzie wszystkie wnioski będą rejestrowane.

Na Białorusi i Ukrainie utworzone zostaną Krajowe Punkty Informacyjne. Istnieje możliwość finansowania ich działalności z programu TACIS. Ich zadaniem będzie pomoc potencjalnym wnioskodawcom projektów z regionów nadgranicznych, jak również bieżąca współpraca ze Wspólnym Sekretariatem Technicznym.

2.6. Komitet Monitorujący

Monitoring realizacji programu leży w gestii Komitetu Monitorującego (KM). Zgodnie z Wytycznymi INTERREG oraz z Komunikatem nt. Sąsiedztwa, w skład KM wchodzi przedstawiciele krajowych, regionalnych i lokalnych władz, jak również przedstawiciele Euroregionów i innych partnerów gospodarczych, społecznych i związanych z ochroną środowiska z Polski, Ukrainy i Białorusi. Przedstawiciele Komisji Europejskiej będą uczestniczyć w pracach KM w charakterze obserwatorów. Polska, jako Państwo Członkowskie, wyznacza przewodniczącego Komitetu Monitorującego. Komitet sporządza i uzgadnia z Instytucją Zarządzającą własny Regulamin. Regulamin ten zostanie dołączony do Uzupełnienia Programu.

Zadaniem Komitetu Monitorującego jest zapewnienie sprawnej realizacji niniejszego programu, a do jego zadań i zakresu odpowiedzialności należy:

- rozpatrywanie i zatwierdzanie kryteriów wykorzystywanych przy wyborze projektów;
- okresowa ocena postępu realizacji poszczególnych priorytetów programu;
- badanie wyników wdrażania programu (osiąganie celów wyznaczonych dla poszczególnych działań);

- rozpatrywanie i zatwierdzanie rocznych i końcowych raportów z wdrażania przed przesłaniem ich do Komisji;
- wprowadzanie poprawek do Uzupełnienia Programu, na podstawie Artykułu 18(3) Rozporządzenia Ogólnego w celu usprawnienia administracyjnego i finansowego zarządzania programem;
- rozpatrywanie i zatwierdzanie wszelkich propozycji zmian treści Programu Sąsiedztwa lub realokacji środków pomiędzy działaniami w ramach priorytetów w celu polepszenia zarządzania programem;
- zatwierdzenie ramowych zadań Wspólnego Sekretariatu Technicznego.

2.7. Komitet Sterujący

Komitet Sterujący (KS) jest ciałem nadzorowanym przez Komitet Monitorujący (KM).

Opiera się on na tej samej zasadzie współpracy i partnerstwa Państwa Członkowskiego i Państw nie-Członkowskich, co KM. W pracach KS biorą udział stosowne władze krajowe, regionalne i lokalne, jak również partnerzy społeczni, gospodarczy i związani z ochroną środowiska. Reprezentant Przedstawicielstwa Komisji Europejskiej będzie brał udział w KS w charakterze obserwatora. Wsparcie techniczne zapewnia Wspólny Sekretariat Techniczny.

Polska mianuje Przewodniczącą KS. Ukraina i Białoruś nominują po jednym Współprzewodniczącym. Strona polska będzie miała głos decydujący w sprawach projektów finansowanych wyłącznie z EFRR, podczas gdy decyzje na temat projektów łączonych (linie budżetowe EFRR + TACIS) podejmowane będą na zasadzie konsensusu.

Osobny Wspólny Podkomitet Sterujący odpowiedzialny będzie za wybór mikro-projektów. Uregulowania dotyczące Wspólnego Podkomitetu Sterującego, jak również szczegółowy regulamin KS określone zostaną w Uzupełnieniu Programu.

KS jest odpowiedzialny za wspólny wybór i zatwierdzanie oraz monitoring wdrażania projektów zgodnie z procedurą i kryteriami wyboru określonymi w Programie i Uzupełnieniu Programu.

3. Wdrażanie Programu

3.1. System monitorowania programu

Zgodnie z Artykułem 36 Rozporządzenia Ogólnego, Instytucja Zarządzająca w ścisłej współpracy z Delegacją KE w Kijowie, która działać będzie jako Instytucja Kontraktująca dla części programu finansowanej z TACIS CBC.

Partnerzy białoruscy i ukraińscy będą składać raporty z wykorzystania środków TACIS do Przedstawicielstwa KE w Kijowie. Instytucja Kontraktująca będzie przedstawiać Instytucji Zarządzającej raporty z monitoringu wdrażania projektów TACIS CBC.

Instytucja Zarządzająca, do 30 czerwca każdego roku (począwszy od roku 2005), przedstawić będzie Komisji roczny raport z wdrażania programu, sporządzany w myśl art. 37 rozporządzenia Rady (WE) nr 438/2001. Wspólne raporty przygotowywane będą przez Wspólny Sekretariat Techniczny i zatwierdzone przez Komitet Monitorujący przed przesłaniem ich do Komisji.

Stworzony zostanie komputerowy system informacyjny służący zbieraniu i wymianie wszelkich danych koniecznych do właściwego zarządzania i monitoringu programu zgodnie z artykułem 23(C). Rozporządzenia Ogólnego,

3.2. Informacja i promocja

Głównym celem działań informacyjnych jest zapewnienie przejrzystości oraz odpowiedniego przekazywania informacji końcowym i potencjalnym beneficjentom, władzom, organizacjom pozarządowym, partnerom gospodarczym i społecznym, organizacjom handlowym, grupom biznesowym i społeczeństwu.

Kampanie informacyjne prowadzone będą zgodnie z Rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1159/200 z dnia 30 maja 2000 r.

Instytucja Zarządzająca zapewni terminowe i skuteczne wdrażanie działań informacyjnych, zaś wdrażanie zadań leży w gestii Wspólnego Sekretariatu Technicznego. Przedstawicielstwo KE oraz Jednostki Koordynujące Program na Białorusi i Ukrainie będą również odgrywać aktywną rolę w rozpowszechnianiu informacji na temat możliwości, które oferuje program. Szczegółowy plan kampanii informacyjnej zostanie dołączony do Uzupełnienia Programu.

3.3. System Oceny Programu

Zgodnie z *Praktycznym Przewodnikiem Komisji dotyczącym przygotowywania nowych i zmiany istniejących Programów Inicjatywy Wspólnoty INTERREG III*⁴¹, Program Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina nie będzie poddawany ocenie mid-term. Zgodnie z Artykułem 43 Rozporządzenia Ogólnego, ocena ex-post leży w gestii Komisji oraz Instytucji Zarządzającej i Państwa Członkowskiego.

3.4. Zgodność z innymi politykami Wspólnoty

Aby zapewnić zgodność Programu z Traktatem ustanawiającym Wspólnotę Europejską, jego wdrażanie opierać się będzie na następujących politykach Wspólnoty:

- Konkurencja.

⁴¹ Inicjatywa Wspólnoty INTERREG III, Jak przygotowywać programy, Praktyczny przewodnik przygotowywania nowych i zmiany istniejących Programów Inicjatywy Wspólnoty INTERREG III w wyniku Poszerzenia, Wersja: 14 marca 2003 r.

Zgodnie z Artykułem 12 Rozporządzenia Ogólnego oraz punktem 7 Wytycznych dla INTERREG III, wszystkie działania w ramach tego Programu są zgodne z postanowieniami dotyczącymi pomocy Państwa zapisanymi w Artykułach 87 i 88 Traktatu WE. Instytucja Zarządzająca zapewnia, że wszelka pomoc przekazana w ramach niniejszego Programu spełniać będzie zapisy jednego z rozporządzeń Komisji przyjętych na podstawie Rozporządzenia Rady (WE) nr 994/98. Komisja do tej pory przyjęła cztery takie Rozporządzenia:

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 68/2001 z dnia 12. 1. 2001 r. dotyczące zastosowania Artykułów 87 i 88 Traktatu WE do pomocy w zakresie szkoleń

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 69/2001 z dnia 12. 1. 2001 dotyczące zastosowania Artykułów 87 i 88 Traktatu WE do pomocy de minimis

Rozporządzenie Komisji (WE) nr 70/2001 z dnia 12. 1. 2001 r. dotyczące zastosowania Artykułów 87 i 88 Traktatu WE do pomocy państwa dla małych i średnich przedsiębiorstw

oraz Rozporządzenie Komisji (WE) nr 2204/2002 z dnia 12. 12. 2002 r. dotyczące zastosowania Artykułów 87 i 88 Traktatu WE do pomocy państwa w zakresie zatrudnienia

Pomoc wykraczająca poza te ramy nie jest przewidywana. W przypadku pomocy wykraczającej poza regulacje *de minimis* lub pomocy objętej jednym z Rozporządzeń dotyczącym Grupowych Wyłączeń (*Block Exemption Regulations*), wymagane jest każdorazowe powiadomienie i zgoda Komisji Europejskiej. Zapisy Rozporządzenia Rady nr 659/99 [obecnie Artykułu 88],) powinny być przestrzegane.

Specjalne zasady mogą mieć zastosowanie do następujących sektorów: stalowego, węglowego, stoczniowego i naprawczego, włókien syntetycznych, motoryzacyjnego, transportowego oraz przetwórstwa i obrotu produktami spożywczymi i rybackimi.

- **Zamówienia publiczne.** Zasady prawa polskiego, które będą miały zastosowanie dla Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina (finansowanego z EFRR) są odzwierciedleniem wymogów UE w stosunku do przejrzystości zamówień publicznych, wykluczenia możliwej dyskryminacji i określenia wstępnych warunków racjonalnego wykorzystania środków z Funduszy Strukturalnych.

Zasady zamówień będą również zgodne z Traktatem WE oraz stosownymi dyrektywami, a mianowicie Dyrektywą 92/50/EEC, Dyrektywą 93/36/EEC, Dyrektywą 93/37/EEC, Dyrektywą 93/38/EEC, Dyrektywą 98/4/EC oraz Dyrektywą 97/52/EEC.

- **Ochrona i poprawa środowiska naturalnego.** Program Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina INTERREG III A/TACIS CBC będzie zgodny z polityką i dyrektywami UE w zakresie środowiska naturalnego. Dotyczy to, między innymi Dyrektyw 92/43/EEC oraz 79/409/EEC związanych z programem Natura 2000. Ocena oddziaływania projektów inwestycyjnych na środowisko naturalne przeprowadzana będzie zgodnie z Dyrektywami 85/337/EEC i 97/11/EEC. Projekty dotyczące

zanieczyszczeń i uzdatniania wody będą musiały spełniać wymogi Dyrektyw 75/442/EEC (Odpady) i 91/271/EEC (Utylizacja ścieków miejskich).

- **Równość kobiet i mężczyzn.** Ten dział polityki będzie wdrażany horyzontalnie we wszystkich elementach Programu Sąsiedztwa.

Głównym narzędziem służącym do eliminacji nierówności traktowania kobiet i mężczyzn jest tworzenie wystarczającej ilości miejsc pracy, czemu towarzyszyć ma zwiększenie elastyczności rynku pracy, oraz dostępności i różnorodności typów zatrudnienia. Zgodnie z zapisami Rozporządzenia (WE) nr 438/2001, Załącznik IV, Rubryka 39, informacje dotyczące wpływu Programu na politykę wyrównywania szans zostanie podsumowany w zakresie informacji na temat operacji przekazywanych na wniosek Komisji do celów dokumentacji oraz kontroli na miejscu.

- **Rozwój infrastruktury informatycznej oraz komunikacja elektroniczna (budowa społeczeństwa opartego na wiedzy).** Inicjatywy dotyczące rozwoju infrastruktury informatycznej i komunikacji elektronicznej muszą być zgodne z Dokumentem Roboczym Komisji - "Wytyczne w zakresie kryteriów i sposobów wykorzystania funduszy strukturalnych w dziedzinie komunikacji elektronicznej" ("*Guidelines on the criteria and modalities for the use of structural funds in electronic communications*") SEC(2003) 895 z dnia 28 lipca 2003 r.

Instytucja Zarządzająca jest odpowiedzialna za sprawdzenie zgodności z wymienionymi powyżej działami polityki oraz za koordynację z innymi programami (patrz również 1.4.), jak również za zapobieganie podwójnemu finansowaniu.

W trakcie realizacji Programu Sąsiedztwa podstawą prawną są:

- Rozporządzenie Ogólne,
- Rozporządzenie (WE) nr 1783/1999 Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 12 lipca 1999 r. ,
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1159/2000 z dnia 30 maja 2000 r.,
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 438/2001 z dnia 2 marca 2001 r.
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 448/2001 z dnia 2 marca 2001 r.
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 448/2004 z dnia 10 marca 2004 r.
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 1681/94 z dnia 11 lipca 1994 r.
- Rozporządzenie Komisji (WE) nr 2355/2002 z dnia 27 grudnia 2002 r.
- Komunikat Komisji do Państw Członkowskich z dnia 28 kwietnia 2000
- Komunikat Komisji z dnia 1 lipca 2003 r. "*Paving the way for a New Neighbourhood Instrument*";
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 99/2000 z dnia 29 grudnia 1999 r.,
- Rozporządzenie Rady (WE) nr 1605/2002 z dnia 25 czerwca 2002;
- Wytyczne dla programów na okres od 2000-06 (COM 92003) 499, Wytyczne Orientacyjne wersja Ostateczna Poprawiona (z dnia 25.08.03);

- European Commission Services Working Paper: *Guidance Note concerning the preparation of Neighbourhood Programmes at the external borders of Member States and Accession Countries of 23.10.2003* (Dokument Roboczy Służb Komisji Europejskiej: Wytyczne dotyczące przygotowania Programów Sąsiedztwa na zewnętrznych granicach Państw Członkowskich i Krajów Przystępujących do UE z dnia 23.10.03).

4. Wdrażanie na poziomie projektów

4.1. Składanie wniosków projektowych

W programie zastosowany zostanie system ciągłego składania wniosków projektowych. Zgodnie z Komunikatem Komisji *'Paving the way for a New Neighbourhood Instrument'* z dnia 1 lipca 2003 stworzony zostanie jeden formularz wniosku z czytelnym rozdziałem na środki zewnętrzne i wewnętrzne dla wnioskodawców z Polski, Ukrainy i Białorusi. Wspólny formularz wniosku oraz wytyczne dostępne będą na stronie internetowej programu, we Wspólnym Sekretariacie Technicznym oraz w Punktach Informacji o Programie, których utworzenie planowane jest na Białorusi i Ukrainie.

Wspólne formularze wniosków o współfinansowanie składane będą do Wspólnego Sekretariatu Technicznego. Formalna rejestracja oraz wstępna ocena działań proponowanych do dofinansowania będzie leżało w gestii WST. W przypadku wniosków o dofinansowanie projektów z EFRR lub z EFRR/TACIS CBC fisza powinna zostać wypełniona po polsku, natomiast wnioski dotyczące środków z programu TACIS CBC wypełniane są po rosyjsku lub po polsku w zależności od lokalizacji beneficjenta. Zasadnicze elementy wniosku, finansowanego z TACIS należy opisać po angielsku.

Szczegółowe zasady odnośnie informacji, które mają być podane we wniosku, określone zostaną w Uzupełnieniu Programu.

4.2. Wybór wniosków projektowych

Program Sąsiedztwa będzie działał na zasadzie jednego procesu wnioskowania i jednego procesu selekcji po obu stronach granicy. Wypełnione formularze wniosków z Polski, Ukrainy i Białorusi będą przyjmowane i rejestrowane we Wspólnym Sekretariacie Technicznym, który dokona wstępnej oceny każdego projektu oraz przygotowuje rekomendacje dla Komitetu Sterującego. Komitet Sterujący składający się z członków reprezentujących wszystkie kraje uczestniczące w programie, z udziałem Komisji w roli obserwatora, wybierze następnie projekty do finansowania.

Główne kryteria selekcji projektów są następujące:

- transgraniczne oddziaływanie projektu,
- przyczynienie się do rozwoju społeczno - ekonomicznego regionu;

- zadania wykonywane w ramach projektu będą miały związek z działaniami określonymi w Programie i opisanymi szczegółowo w Uzupełnieniu Programu;
- zapewnienie współfinansowania w odpowiedniej wysokości;
- efektywność kosztowa budżetu projektu.

Kompletny zestaw kryteriów selekcji projektów, jak również szczegółowy opis systemu selekcji projektów znajdzie się w Uzupełnieniu Programu.

4.3. Decyzje o udzieleniu współfinansowania

Instytucja Płatnicza (Ministerstwo Finansów w Polsce) otrzymywać będzie środki z EFRR w formie zaliczek na wyodrębnione konto bankowe założone dla środków z EFRR (oddzielnie od środków budżetu państwa).

Po zakończeniu procedur selekcji projektów Instytucja Płatnicza, zgodnie z umową zawartą z Instytucją Zarządzającą, przekaże środki z EFRR Instytucjom Pośredniczącym na poziomie województw (Podlaskie, Mazowieckie, Lubelskie, Podkarpackie), które będą przechowywane na oddzielnych kontach bankowych innych niż środki z budżetu państwa. Środki z zaliczek przekazanych województwom wykorzystane zostaną na zwrot kosztów beneficjentom końcowym. Instytucje Pośredniczące podpiszą umowy o dofinansowaniu z beneficjentami końcowymi.

Jeżeli chodzi o środki z TACIS, Przedstawicielstwo Komisji formalnie przyznaje wszystkie środki z Taxis i odgrywa rolę jednostki płatniczej i kontraktującej.

4.4. System monitorowania projektu

Beneficjenci końcowi odpowiadają za wdrażanie projektów. Raporty roczne i końcowe (oparte na fakturach i innych dokumentach księgowych) przedkładane Instytucjom Pośredniczącym stanowiąc będą główne źródło informacji dla monitorowania postępu wdrażania projektu.

Raporty rzeczowe i finansowe powinny być sporządzane zgodnie ze wzorem opracowanym przez Wspólny Sekretariat Techniczny. Mają one zawierać opis działań, które wykonano w okresie sprawozdawczym, jak również działań planowanych na następny okres sprawozdawczy. Tabele przedstawiające wydatki, faktury, raporty i inną dokumentację stanowiąc będą raport finansowy.

Instytucje Pośredniczące będą rejestrować i monitorować raporty, faktury, dokumenty oraz wnioski o płatność. Zweryfikowane raporty oraz wnioski o zwrot środków przesyłane będą do Instytucji Zarządzającej.

Raporty końcowe przedkładane będą Instytucjom Pośredniczącym po zakończeniu projektu. Instytucja Płatnicza przekaże ostateczne płatności beneficjentowi tylko jeżeli projekt jest zakończony, a raport końcowy zweryfikowany.

5. Realizacja i kontrola finansowa

5.1. Wydzielone konto bankowe

Instytucja Płatnicza (Ministerstwo Finansów, Polska) otworzy konto bankowe w celu przyjmowania środków z EFRR od Komisji Europejskiej. Konto prowadzone będzie w EUR w celu uniknięcia różnic w wypłacanych kwotach wynikających z możliwych wahań kursów walut. Płatności z tego konta w ramach EFRR będą przekazywane do Instytucji Pośredniczących, a później do beneficjentów końcowych.

5.2. Wnioski o płatności i prognozy

Jednostka Płatnicza przekazywać będzie wnioski o płatności z EFRR do Komisji Europejskiej. Płatności dokonane przez Komisję mogą mieć formę płatności częściowych i końcowych.

Na podstawie Artykułu 32(7) Rozporządzenia (WE) nr 1260/199, Instytucja Płatnicza przekazywać będzie do Komisji Europejskiej, do 30 kwietnia każdego roku prognozy wniosków do EFRR na bieżący i kolejny rok. Prognozy płatnicze będą sporządzane przez Instytucję Płatniczą.

5.3. Realizacja finansowa na poziomie projektu

W stosunku do środków z EFRR ustala się następującą procedurę weryfikacji i certyfikacji wniosków o zwrot kosztów:

Beneficjent końcowy / Euroregiony po stronie polskiej - Poziom 1 - jednostki zlecające i / lub wdrażające działania - odpowiedzialne będą za poprawność sprawozdań (raportowanie i certyfikacja dokładności, kwalifikowalność wydatków do Poziomu 2);

Instytucje Pośredniczące - Poziom 2 - instytucje odpowiedzialne za zbieranie i weryfikację informacji z Poziomu 1 przed przekazaniem ich do Instytucji Płatniczej;

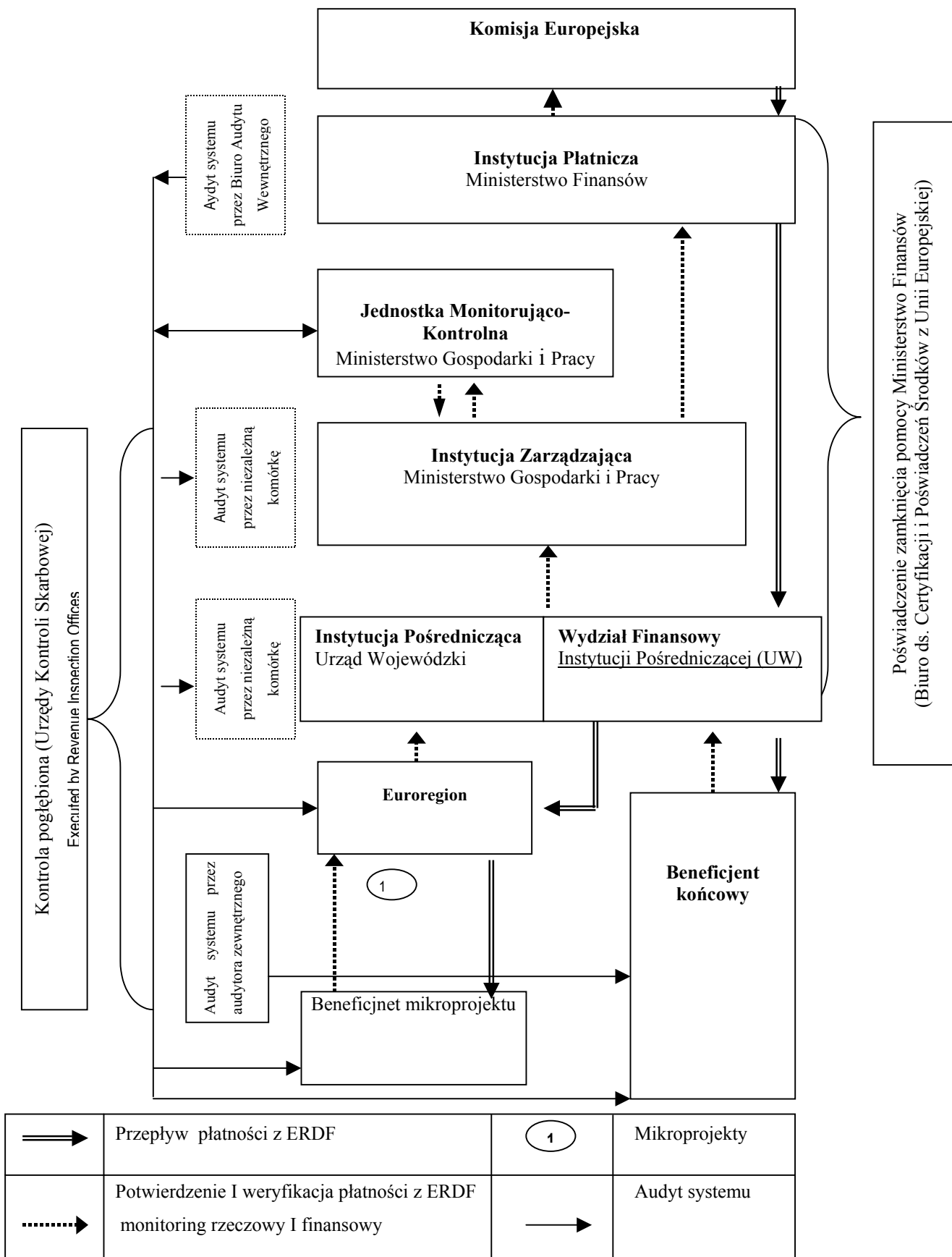
Instytucja Płatnicza - Poziom 3 - odpowiedzialna za analizę i weryfikację informacji docierających z Poziomu 2, jak również za kontrolę i poprawność procedur na Poziomie 1.

Szczegóły procedury zostaną zapisane w Uzupełnieniu Programu.

Schemat: PL zarządzanie finansowe i nadzór wydatków z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach Inicjatywy UE INTERREG III A - Model: Ministerstwo Finansów jako Instytucja Płatnicza

5.4. Kontrola finansowa

Zarządzanie finansowe i kontrola wydatków w Programie Sądztwa PL-BY-UA

Zgodnie z rozporządzeniami (WE) nr 1260/199, 438/2001 i 1386/2002, Instytucja Zarządzająca wraz z odpowiadającymi jej władzami krajowymi jest odpowiedzialna za całość Programu Sąsiedztwa Polska-Białoruś-Ukraina, w tym za monitoring finansowy EFRR.

Instytucja Zarządzająca będzie odpowiadać za:

- sprawdzanie wniosków o płatności złożone przez beneficjentów końcowych;
- przeprowadzanie kontroli fizycznego wdrażania (kontrola finansowa 1. stopnia);
- wystawianie certyfikatów za wykonane prace;
- składanie wniosków o płatności, w tym kopie faktur i dokumentacji technicznej projektów do Instytucji Płatniczej;
- wypełnianie zapisów Artykułu 7 Rozporządzenia (WE) nr 438/2001 oraz Artykułu 6 Rozporządzenia (WE) nr 138/2002 stanowiących, że wymagane jest istnienie stosownych ścieżek audytowych na wszystkich poziomach ze szczególnym uwzględnieniem przepływów finansowych i kontroli;
- współpraca z Instytucją Płatniczą przy wypełnianiu obowiązku informowania KE zgodnie z Artykułami 5, 6 i 8 Rozporządzenia Komisji (WE) nr 438/2001;
- przedkładanie wszelkich zmian wprowadzanych do procedur pisemnych Instytucji Płatniczej do zatwierdzenia (w ramach Instytucji Zarządzającej oraz Instytucji Pośredniczących do Instytucji Płatniczej do zatwierdzenia).

Kontrola fizycznej realizacji projektu zgodnie z Rozporządzeniem Rady nr 438/2001 przeprowadzana jest przez:

- Beneficjent końcowy (poziom pierwszy) - ma obowiązek przekazać szczegółową dokumentację dot. operacji finansowych do Instytucji Pośredniczących przed dokonaniem transferu środków.

W Polsce przeprowadzane będą wrywkowe kontrole operacji zgodnie z zapisami Artykułu 10 oraz 11 Rozporządzenia Komisji z dnia 2 marca 2001 nr 438/2001 przez Urzędy Kontroli Skarbowej będące częścią Kontroli Skarbowej. Kontrola Skarbowa to służba podległa Ministrowi Finansów odpowiedzialna za zewnętrzną kontrolę środków publicznych, w tym środków z Unii Europejskiej.

Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych (umiejscowione w strukturach Ministerstwa Finansów) jest również jednostką Kontroli Skarbowej i będzie odpowiedzialne za koordynację wspomnianych kontroli wrywkowych operacji, w tym dobór próby reprezentatywnej, ujednoczenie metodologii audytu, konsolidację i przekazanie wyników do właściwych instytucji państwowych oraz Komisji Europejskiej.

Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych jest funkcjonalnie i organizacyjnie oddzielone od Instytucji Płatniczej (obie jednostki umiejscowione są w Ministerstwie Finansów).

Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych będzie odpowiedzialne za przekazywanie raportów na temat nieprawidłowości do Europejskiego Biura Przeciwdziałania Oszustwom (OLAF).

Biuro Międzynarodowych Relacji Skarbowych, Ministerstwo Finansów

Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa
Polska

Tel. + 48 22 694 – 38-30
Fax. + 48 22 826-55-13

Jednostką odpowiedzialną za wystawianie deklaracji rozliczeń dla środków EFRR będzie odpowiedni Departament w Ministerstwie Finansów w Polsce:

Jednostka Certyfikacji i Rozliczania Pomocy UE, Ministerstwo Finansów

Świętokrzyska 12
00-916 Warszawa
Polska

Tel. + 48 22 694-49-11
Fax. + 48 22 694-36-12

ZAŁĄCZNIK 1**WYBRANE DANE: SUBREGIONY W ROKU 2002****POLSKA**

Tabela 1. Jednostki podziału terytorialnego

Subregiony	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Gminy
Białostocko-suwalski	9	2	81
Białkopodlaski	4	1	43
Chełmsko-zamojski	6	2	77
Krosnieńsko-przemyski	10	2	87
Łomżyński	5	1	37
Lubelski	10	1	93
Ostrołęcko-siedlecki	10	2	91
Rzeszowsko - Tarnobrzeski	10	2	73
Polski obszar objęty programem	64	13	582

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 2. Łączna powierzchnia i populacja

Subregiony	Łączny obszar		Populacja		Wzrost populacji na 1000	Populacja na 1 km ²
	W km ²	%	Łącznie	%		
Białostocko-suwalski	14871	19.7	902821	14.2	-0.5	61
Białkopodlaski	5977	7.9	320587	5.0	0.3	54
Chełmsko-zamojski	9290	12.3	678811	10.7	-0.7	73
Krosnieńsko-przemyski	10414	13.8	960680	15.1	1.5	92
Łomżyński	5309	7.0	317058	5.0	1.2	60
Lubelski	9847	13.1	1228176	19.3	0.0	125
Ostrołęcko-siedlecki	12098	16.1	772377	12.2	1.2	64
Rzeszowsko-tarnobrzeski	7512	10.0	1170688	18.4	2.2	156
Polski obszar objęty programem	75318	100.0	6351198	100.0	0.7	84
Polska	312685	24.1*	38632453	16.4*	0.1	124

*24.1% i 16.4% polskiego obszaru objętego programem w odniesieniu do kraju

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 3. Grupy wiekowe populacji (w %, tys.)

Subregiony	Łącznie	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
Białostocko-suwalski	902821	24.0	59.6	16.4
Białkopodlaski	320587	26.3	57.7	16.0
Chełmsko-zamojski	678811	24.8	58.3	16.9
Krosnieńsko-przemyski	960680	26.3	58.9	14.8
Łomżyński	317058	26.9	58.1	15.0
Lubelski	1228176	23.5	60.8	15.7
Ostrołęcko-siedlecki	772377	26.3	58.3	15.4
Rzeszowsko - tarnobrzewski	1170688	25.9	60.3	13.8
Polski obszar objęty programem	6351198	25.2	59.4	15.4
Polska	38632453	23.2	61.9	14.9

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 4a. Przejścia graniczne z Białorusią

Lp.	Przejścia graniczne	Typ przejścia	Typ ruchu	Województwo	Powiat	Gmina
1	Lipszczany – Grodno	Drogowe	Uproszczony ruch graniczny	Podlaskie	Augustowski	Lipsk
2	Kuźnica -Bruzgi	Kolejowe	Pasażerski, towarowy, uproszczony ruch graniczny		Sokolski	Kuznica
3	Kuźnica -Bruzgi	Drogowe	Pasażerski, towarowy, uproszczony ruch graniczny		Białostocki	Grodek
4	Bobrowniki – Bierestowica	Drogowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny			
5	Zubki – Bierestowica	Kolejowe	Towarowy			
6	Jalowka – Swislocz	Drogowe	Uproszczony ruch graniczny			
7	Siemianówka – Swislocz	Kolejowe	Towarowy		Hajnowski	Narewka
8	Białowieża – Pierierow	Drogowe	Uproszczony ruch graniczny			Białowieża
9	Czeremcha – Wysokolitowsk	Kolejowe	Pasażerski, Towarowy, uproszczony ruch graniczny			Czeremcha
10	Połowce - Pieszczatka	Drogowe	Pasażerowie narodowości polskiej i białoruskiej (za wyjątkiem autobusów), uproszczony ruch graniczny			

11	Kukuryki - Kozłowiczy	Drogowe	Towarowy	Lubelskie	Bialski	Terespol
12	Terespol – Brześć	Kolejowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny			
13	Terespol – Brześć	Drogowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny			
14	Sławatycze - Domaczewo	Drogowe	Pasażerski (za wyjątkiem autobusów), uproszczony ruch graniczny Towarowy (samochody o masie nie przekraczającej 3.5 t, za wyjątkiem procedury TIR)			Sławatycze

Tabela 4b. Przejścia graniczne z Ukrainą

L.p.	Przejścia graniczne	Typ przejścia	Typ ruchu	Województwo	Powiat	Gmina
1	Dorohusk - Jagodzin	Drogowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny	Lubelskie	Chelmski	Dorohusk
2	Dorohusk - Jagodzin	Kolejowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny			
3	Zosin – Ustilug	Drogowe	Pasażerski, Uproszczony ruch graniczny		Hrubieszowski	Horodlo
4	Hrubieszów - Włodzimierz Wołyński	Kolejowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny			Hrubieszów
5	Dołhobyczów - Ukrainka	Drogowe	Uproszczony ruch graniczny			Dołhobyczów
6	Hrebenne - Rawa Ruska	Drogowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny		Tomaszowski	Lubycza Królewska
7	Hrebenne - Rawa Ruska	Kolejowe	Pasażerski			
8	Korczowa – Krakowiec	Drogowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny	Podkarpackie	Jarosławski	Radymno
9	Werchrata - Rawa Ruska	Kolejowe	Towarowy		Lubaczowski	Horyniec
10	Przemyśl - Mościska	Kolejowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny		Przemyski	Przemyśl
11	Medyka - Szeginie	Drogowe	Pasażerski, Towarowy, Uproszczony ruch graniczny			Medyka

12	Malchowice - Nizankowiczy	Drogowe	Uproszczony ruch graniczny		Przemyski	Przemysł
13	Krościenko - Smolnica	Drogowe	Pasażerski, Towarowy do 3.5 t		Bieszczadzki	Ustrzyki Dolne
14	Krościenko - Chyrow	Kolejowe	Pasażerski (RP i UA)			

Źródło: Straż Graniczna Rzeczypospolitej Polskiej

Tabela 5. Zatrudnienie w rozbiciu na sektory

Subregiony	Łącznie	Rolnictwo, myślistwo i leśnictwo, rybołówstwo	Przemysł i sektor budowlany	Usługi		
				Usługi rynkowe	Usługi nierynkowe	Usługi łącznie
				% sumy		
Białostocko-suwalski	306780	50.2	15.8	16.0	18.0	34.0
Białkopodlaski	119117	63.9	10.9	10.8	14.4	25.2
Chelmsko-zamojski	277177	68.7	10.1	8.5	12.7	21.2
Krośnieńsko-przemyski	370789	59.0	16.0	10.7	14.3	25.0
Łomżyński	112174	66.4	11.2	9.6	12.8	22.4
Lubelski	456029	52.8	16.3	13.8	17.1	30.9
Ostrołęcko-siedlecki	280559	64.7	12.5	9.4	13.4	22.8
Rzeszowsko-tarnobrzeski	451579	50.0	22.5	13.4	14.1	27.5
Polski obszar objęty programem	2374204	57.4	15.7	12.0	14.9	26.9
Polska	12155170	35.2	25.3	21.3	18.2	39.5

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 6. Zarejestrowane bezrobocie

Subregiony	Łącznie w tys.	Kobiety w tys.	% kobiet	Zarejestrowana stopa bezrobocia w %
Białostocko-suwalski	60.0	30.4	50.7	14.3
Białkopodlaski	26.4	13.0	49.2	16.6
Chelmsko-zamojski	60.6	29.8	49.2	16.5
Krośnieńsko-przemyski	96.0	48.6	50.6	18.8
Łomżyński	26.5	13.3	50.2	17.3
Lubelski	92.0	46.2	50.2	15.1
Ostrołęcko-siedlecki	68.4	34.9	51.0	17.7
Rzeszowsko-tarnobrzeski	99.1	51.8	52.3	16.2
Polski obszar objęty programem	529.0	268.0	50.7	16.6
Polska	3115.1	1642.1	52.7	17.5

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 7. Gospodarka

Subregiony	PKB <i>per capita</i> w 2000 r. (ceny bieżące w PLN)	Wartość dodana brutto na pracownika w 2000 r. (ceny bieżące w PLN)	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys.		Sprzedana produkcja przemysłowa <i>per capita</i> w PLN	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach <i>per capita</i> w PLN
			Osoby prawne oraz jednostki organizacyjne bez osobowości prawnej	Osoby prywatne i spółki prawa cywilnego		
Białostocko-suwalski	14082	31880	145	800	6003	960
Białkopodlaski	10172	22379	119	427	3009	399
Chełmsko-zamojski	10164	20700	113	469	5183	504
Krośnieńsko-przemyski	11299	22964	115	485	6299	733
Łomżyński	10585	24759	107	579	8017	644
Lubelski	13759	29118	153	546	6164	1355
Ostrolęcko-siedlecki	11449	25763	116	607	7252	756
Rzeszowsko-tarnobrzeski	13684	27378	136	525	10023	1366
Polski obszar objęty programem	12416	28667	130	564	6835	959
Polska	17725	40102	188	690	11806	2136
%	70,2	72,9	69,15	81,7	57,9	44,9

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 8. Rolnictwo

Subregiony	Ziemie uprawne łącznie (%) łącznie obszaru	Ziemie uprawne w ha				Ziemie uprawne w %		
		Łącznie	Uprawy polowe	Sady	Łąki i pastwiska	Uprawy polowe	Sady	Łąki i pastwiska
Białostocko-suwalski	55.9	831226	537207	3667	290352	64.6	0.4	34.9
Białkopodlaski	62.9	376073	253635	3867	118571	67.4	1.0	31.5
Chełmsko-zamojski	69.3	644003	518685	6488	118830	80.5	1.0	18.5

Krośnieńsko-przemyski	48.4	504234	338333	6040	159861	67.1	1.2	31.7
Łomżyński	69.4	368563	255615	881	112067	69.4	0.2	30.4
Lubelski	70.3	692472	569668	24031	98773	82.3	3.5	14.3
Ostrołęcko-siedlecki	66.7	806775	554753	4728	247294	68.8	0.6	30.7
Rzeszowsko-tarnobrzeski	58.1	436396	303239	5807	127350	69.5	1.3	29.2
Polski obszar objęty programem	61.9	4659742	3331135	55509	1273098	71.5	1.2	27.3
Polska	58.8	18392628	14045559	268676	4078193	76.4	1.5	22.2
%		25.3	23.7	20.7	31.2			

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 9. Turystyka

Subregiony	Liczba miejsc zakwaterowania dla turystów łącznie	Liczba miejsc noclegowych
Białostocko-suwalski	167	675435
Białkopodlaski	124	250501
Chełmsko-zamojski	111	272559
Krośnieńsko-przemyski	213	865565
Łomżyński	38	135636
Lubelski	118	787506
Ostrołęcko-siedlecki	80	238190
Rzeszowsko-tarnobrzeski	106	435988
Polski obszar objęty programem	957	3661380
Polska	7613	45946117
%	12.6	8.0

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 10. Ochrona środowiska naturalnego

Subregiony	Przemysłowe oczyszczalnie ścieków (w 2000 r.)	Miejskie oczyszczalnie ścieków (w 2000 r.)	Emisja pyłów w tys. t	Emisja zanieczyszczeń gazowych w tys. t	Odpady za wyjątkiem odpadów komunalnych wytwarzane w ciągu roku (w tys. t)	Odpady komunalne (usuwane w ciągu roku) w tys. t	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska per capita (w PLN)	Prawnie chronione obszary o unikalnych wartościach środowiskowych w %	Zalesienie w %
Białostocko- suwalski	20	55	1.1	1527.7	545.7	262.5	111.87	38.0	32.6
Białkopodlaski	21	43	0.6	254.3	87.1	78.6	86.40	15.5	27.1
Chełmsko- zamojski	43	82	1.3	1672.7	979.3	118.7	74.39	22.6	21.5
Krośnieńsko- przemyski	27	67	1.3	529.6	311.0	188.2	178.52	62.2	41.4
Łomżyński	16	18	0.9	374.1	198.9	75.6	53.62	14.8	20.9
Lubelski	48	62	5.3	2365.7	2604.0	290.9	91.97	27.1	19.8
Ostrołęcko- Siedlecki	22	43	3.5	3262.6	630.6	142.6	52.31	14.0	25.3
Rzeszowsko-tarnobrzeski	76	65	2.8	2473.5	759.9	235.4	105.15	27.9	29.3
Polski obszar objęty programem	273	435	16.8	12460.2	6116.5	1392.5	101.4	29.7	28.0
Średnio na subregion	34.1	54.4	2.1	1557.5	764.6	174.2	94.3	27.8	27.2
Polska	1626	2417	162.2	208633.6	123810.0	11108.8	159.7	33.1	28.4
% Polski	16.8	18.0	10.4	6.0	4.9	12.5	-	-	-

Tabela 11. Infrastruktura techniczna

Subregiony	Drogi powiatowe (w km) 2000 r.	Drogi gminne (w km) 2000 r.	Urzędy pocztowe i biura telekomunikacji 2000 r.	Liczba osób na jeden urząd pocztowy i biuro telekomunikacji 2000 r.	System wodociągów łącznie (w km)	Wodociągi na 100 km ²	Kanalizacja łącznie (w km)	Kanalizacja na 100 km ²	Gazociągi łącznie (w km)	Gazociągi na 100 km ²
Białostocko- suwalski	5779	5611	247	3659	6829.2	45.9	1178.0	7.9	913.4	6.1
Białkopodlaski	2402	4078	104	3087	2679.8	44.8	525.0	8.8	264.9	4.4
Chełmsko- zamojski	3941	4833	227	2998	4481.1	48.2	739.2	8.0	2065.5	22.2
Krośnieńsko- przemyski	3617	3570	272	3529	4410.4	42.4	2245.1	21.6	8254.2	79.3
Łomżyński	2110	2566	92	3449	2440.9	46.0	288.0	5.4	175.7	3.3
Lubelski	4480	6447	341	3608	8190.6	83.2	1300.2	13.2	4477.1	45.9
Ostrołęcko-siedlecki	4824	6651	208	3714	5758.5	47.6	787.8	6.5	1213.1	10.0
Rzeszowsko-tarnobrzeski	3227	4915	248	4712	7141.5	95.1	2567.3	34.2	9440.9	125.7
Polski obszar objęty programem	30380	38671	1739	3652.21	41932.0	55.67	9630.6	12.79	26804.8	35.59
Polska	128371	198350	8549	4520.0	218098.0	69.8	55632	17.8	113932.3	36.4
% Polska	23.67	19.50	20.34	80.80	19.23	-	17.31	-	23.53	-

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

Tabela 12. Infrastruktura socjalna społeczna

Subregiony	Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne	Liczba mieszkań	Edukacja Szkolnictwo wyższe		Edukacja									
			Uniwersytety	Studenci	Szkoły podstawowe	Liczba uczniów	Szkoły ponadpodstawowe	Liczba uczniów	Licea ogólnokształcące	Liczba uczniów	Technika i szkoły zawodowe	Liczba uczniów	Szkoły pomaturalne	Liczba uczniów
Białostocko-suwański	179	2844	11	46187	389	75078	134	42664	55	20429	113	19986	71	5468
Białkopodlaski	195	449	1	3423	205	29545	60	16525	17	6723	68	7018	13	1187
Chelmsko-zamojski	212	1071	3	7825	445	58944	122	32899	45	14908	126	16845	35	2601
Krośnieńsko-przemyski	255	1169	7	9401	624	87196	229	48292	51	16055	204	26522	48	4115
Łomżyński	229	286	2	2962	180	29478	50	16493	16	5059	37	6735	15	711
Lubelski	177	3414	13	80250	563	98860	175	55052	91	28299	231	26144	91	8773
Ostrołęcko-siedlecki	288	1571	4	31410	514	70347	166	38255	47	13960	139	15964	37	2336
Rzeszowsko-tarnobrzelski	236	1656	9	58327	588	105124	206	57813	58	22828	229	33415	60	5176
Polski obszar objęty programem	214	12460	50	239785	3508	554572	1142	307993	380	128261	1147	152629	370	30367
Polska	205	105967	334	1706455	15079	3062742	5668	1703346	2270	715973	5967	786179	2622	210768
% Polska	-	11.76	15.00	14.00	23.26	18.11	20.15	18.08	16.74	17.91	19.22	19.41	14.11	14.41

Źródło: Rocznik Statystyczny Regionów - Polska, Główny Urząd Statystyczny, Warszawa 2002

WYBRANE DANE OKRĘGÓW BIAŁORUSKICH ZA ROK 2002

Tabela 1. Jednostki podziału terytorialnego

Subregiony	Powiaty (Rejony)	Miasta na prawach powiatu	Gminy
Obwód Grodno	17	14	194
Obwód Brześć	16	20	230
Białoruski obszar objęty programem	33	34	424

Źródło: Ministerstwo Statystyki "Rocznik Statystyczny Obwodów", 2002

Tabela 2. Łączny obszar i populacja

Subregiony	Łączna powierzchnia		Populacja		Przyrost populacji na 1000	Liczba mieszkańców na 1 km ²
	km ²	%	Łącznie tys.	%		
Obwód Grodno	25 100	12.1	1 166.2	11.7	-5.6	46
Obwód Brześć	32 800	15.8	1 477.2	14.8	-2.8	45

Białoruski obszar objęty programem	57 900	27.9	2643.4	26.6	-4.0	46
Białoruś	207 600	100.0	9 950.9	100.0	-5.6	48

Źródło: Ministerstwo Statystyki "Rocznik Statystyczny Obwodów", 2002

Tabela 3. Grupy wiekowe mieszkańców

Subregiony	Łącznie	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
Obwód Grodno	1 166.2	233.3	666.6	266.3
Obwód Brześć	1 477.2	318.3	850.3	313.3
Białoruski obszar objęty programem	2 643.4	551.6	1516.9	579.6
Białoruś	9 950.9	1 916.4	5 911.9	2 116.1

Źródło: Ministerstwo Statystyki "Rocznik Statystyczny Obwodów", 2002

Tabela 4. Zatrudnienie w rozbiściu na sektory

Subregiony	Łącznie	Rolnictwo, myślistwo i leśnictwo, rybołówstwo	Przemysł i sektor budowlany	Usługi		
				Usługi rynkowe*	Usługi nierynkowe**	Usługi łącznie
				% sumy		
Obwód Grodno	502.3	20.6	31.7	18.1	23.9	42.0
Obwód Brześć	625.5	19.7	30.5	25.7	23.2	48.9
Białoruski obszar objęty programem	1 127.8	14.9	23.1	15.6	17.5	34.1
Białoruś	4 354.9	14.1	34.2	18.2	26.3	44.5

* - transport i komunikacja, usługi komunalne i mieszkaniowe, handel hurtowy i detaliczny, ubezpieczenia i kredyty

** - ochrona zdrowia, usługi socjalne, edukacja, kultura, nauka, organizacje pozarządowe

Źródło: Ministerstwo Statystyki "Rocznik Statystyczny Obwodów", 2002

Tabela 5. Bezrobocie zarejestrowane

Subregiony	Łącznie w tys.	Kobiety w tys.	% kobiet	Zarejestrowana stopa bezrobocia w %
Obwód Grodno	12.5	8.1	64.7	2.5
Obwód Brześć	12.6	7.6	60.3	2.0
Białoruski obszar objęty programem	25.1	15.7	62.5	2.3
Białoruś	102.3	61.5	60.1	2.3

Źródło: Ministerstwo Statystyki "Rocznik Statystyczny Obwodów", 2002

Tabela 6. Rolnictwo

Subregiony	Ziemie uprawne łącznie (%) łącznego obszaru	Ziemie uprawne w ha				Ziemie uprawne w %		
		łącznie	Uprawy polowe	Sady	Łąki i pastwiska	Uprawy polowe	Sady	Łąki i pastwiska
Obwód Grodno	59.8	1 501.2	882.8	16.7	379.4	58.8	1.1	25.3
Obwód Brześć	44.4	1 456.3	848.3	21.7	584.1	58.3	1.5	40.1
Białoruski obszar objęty programem	51.1	2 957.5	1 731.1	38.4	963.5	58.5	1.3	32.7
Białoruś	44.6	9 257.7	6 133.2	123.5	2 995.1	66.3	1.3	32.5

Źródło: Ministerstwo Statystyki "Rocznik Statystyczny Obwodów", 2002

Tabela 7. Turystyka

Subregiony	Liczba miejsc zakwaterowania dla turystów łącznie	Liczba miejsc noclegowych
Obwód Grodno	39	5 732
Obwód Brześć	26	2 928
Białoruski obszar objęty programem	65	8 660
Białoruś	264	25 472

Źródło: Dane przekazane przez stronę białoruską, lipiec 2003

Tabela 8. Infrastruktura techniczna

Subregiony	drogi powiatowe (w km) 2000 r.	Drogi gminne (w km) 2000 r.	Urzędy pocztowe i biura telekomunikacji 2000 r.	Liczba osób na jeden urząd pocztowy i biuro telekomunikacji 2000 r.
Obwód Grodno	9 904	991	560	2 100
Obwód Brześć	9 009	412	687	2 150
Białoruski obszar objęty programem	18 913	1 403	1 247	2 125
Białoruś	63 150	7 053	4 103	2420
% Białoruś	30.0	18.9	30.4	87.8

*wskaznik średni Źródło: Dane przekazane przez stronę białoruską, lipiec 2003

Tabela 9. Infrastruktura społeczna

Subregiony	liczba szkół	liczba szkół*	rolnictwo Edukacja wyższe	Edukacja

	szkańców dno łóżko pitalne		ersytety enci (tys.)	y podstawowe	czba ów (tys.)	Szkoły podstawo we	ia uczniów (tys.)	licea kształc ące	czba ów (tys.)	hnika i odowe	czba ów (tys.)	szkoły aturalne	ia uczniów (tys.)	
Obwód Grodno	78.4	8.3/22.7	5	18.1	95	2.0	196	12.1	553	32.6	31	6.5	19	15.9
Obwód Brześć	83.3	1.3/21.3	3	16.2	123	3.8	181	13.2	783	40.7	19	9.6	33	19.5
ukraiński obszar objęty programem	80.9 8		8	34.3	218	5.8	377	34.3	436	23.3	50	6.1	52	35.4
Białoruś	81.4	27.4/18. 6	58	279.6	706	11.4	1 265	94.3	729	512.6	215	38.2	166	148.3
% Białoruś	99.4	66.6/11 4.5	13.8	12.3	30.9	27.1	29.8	36.4	30.4	28.0	23.3	26.1	31.3	23.4

* - łączna powierzchnia mieszkań (tys. m²) / na osobę (m²)

Źródło: Dane przekazane przez stronę białoruską, lipiec 2003

WYBRANE DANE DLA OBWODÓW UKRAIŃSKICH ZA ROK 2002

Tabela 1. Jednostki podziału terytorialnego

Podregiony	Powiaty	Miasta na prawach powiatu	Gminy
Obwód Lwów	20	9	1918
Obwód Zakarpacki	13	4	605
Obwód Wołyń	16	4	1060
Ukraiński obszar objęty programem	49	17	3583

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 2. Łączna powierzchnia i populacja

Subregiony	Łączna powierzchnia		Populacja		Przyrost populacji na 1000	Liczba mieszkańców na 1 km ²
	km ²	%	Łącznie tys.	%		
Obwód Lwów	21 800	3.6	2 611.0	5.4	-3.8	120.0
Obwód Zakarpacki	12 800	2.1	1 257.2	2.6	-0.6	98.0
Obwód Wołyń	20 200	3.3	1 054.7	2.2	-3.0	52.2
Ukraiński obszar objęty programem	54 800	9.0	4 922.9	10.3	-2.4	89.8
Ukraina	603 700	100	48 003.5	100	-0.4	80.0

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 3. Grupy wiekowe (% tys.)

Subregiony	Łącznie (tys.)	Wiek przedprodukcyjny	Wiek produkcyjny	Wiek poprodukcyjny
Obwód Lwów	2 606.0	20.2	57.9	21.9
Obwód Zakarpcki	1 253.9	25.0	57.2	17.8
Obwód Wołyń	1 054.7	22.1	56.4	21.5
Ukraiński obszar objęty programem	4 914.6	22.0	57.0	21.0
Ukraina	48 003.5	18.0	57.5	24.5

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 4. Zatrudnienie

Subregiony	Łącznie	Rolnictwo, myślistwo i leśnictwo, rybołówstwo	zemyst i sektor budowlany	Usługi		
				Usługi rynkowe	Usługi nierynkowe	Usługi łącznie
				% sumy		
Obwód Lwów	1 115.1	25.5	23.8			50.7
Obwód Wołyń	440.5	18.6	11.1			70.3
Obwód Zakarpcki	537.5	43.1	14.8			42.1
Ukraiński obszar objęty programem	2 093.1	29.1	16.6			54.3
Ukraina	21 378.6	25.2	20.5			54.3

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 5. Zarejestrowane bezrobocie

Subregiony	Łącznie w tys.	Kobiety w tys.	% kobiet	Zarejestrowana stopa bezrobocia w %
Obwód Lwów	60.0	36.9	61.5	4.0
Obwód Wołyń	50.8	25.2	49.6	4.5
Obwód Zakarpcki	37.1	23.8	64.1	5.1
Ukraiński obszar objęty programem	147.9	85.9	58.1	4.5
Ukraina	1 034.2	575.0	55.6	3.8

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 6. Gospodarka

Subregiony	PKB <i>per capita</i> w 2000 r. (ceny bieżące w hrywnach)	Wartość dodana brutto na pracownika w 2000 r. (ceny bieżące w hrywnach)	Podmioty gospodarki narodowej na 10 tys.		Sprzedana produkcja przemysłowa <i>per capita</i> w PLN	Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach <i>per capita</i> w PLN
			Osoby prawne oraz jednostki organizacyjne bez osobowości prawnej	Osoby prywatne i spółki prawa cywilnego		
Obwód Lwów			190	219	1 949	695
Obwód Wołyń			140	290	1 893	591
Obwód Zakarpacki			130	248	923	304
Ukraiński obszar objęty programem			153	242	1 588	530
Ukraina	3 436	7 985	189	300	4 784	383

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 7. Rolnictwo

Subregiony	Ziemie uprawne łącznie (%) łącznie obszaru	Ziemie uprawne w ha				Ziemie uprawne w %		
		Łącznie	Uprawy polowe	Sady	Łąki i pastwiska	Uprawy polowe	Sady	Łąki i pastwiska
Obwód Lwów	58.2	1 270.6	799.7	22.8	448.1	62.9	1.8	35.3
Obwód Wołyń	52.4	1 054.8	673.5	11.4	369.9	63.8	1.1	35.1
Obwód Zakarpacki	37.5	478.5	208.2	28.2	242.1	43.5	5.9	50.6
Ukraiński obszar objęty programem	49.3	2 803.9	1 681.4	62.4	1 060.1	60.0	2.2	37.8
Ukraina	41.0	41 800	32 500	900	8 400	77.8	2.1	20.1

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 8. Turystyka

Subregiony	Liczba miejsc zakwaterowania dla turystów łącznie	Liczba miejsc noclegowych
Obwód Lwów	270	115 100
Obwód Wołyń	77	22 870
Obwód Zakarpacki	207	10 700
Ukraiński obszar objęty programem	554	148 670
Ukraina	2 700	2 265 000

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 9. Ochrona środowiska naturalnego

Subregiony	Przemysłowe oczyszczalnie ścieków (w 2000 r.)	Miejskie oczyszczalnie ścieków (w 2000 r.)	Emisja pyłów w tys. t	Emisja zanieczyszczeń gazowych w tys. t	Odpady za wyjątkiem odpadów komunalnych wytwarzane w ciągu roku (w mln m ³)	Odpady komunalne (usuwane w ciągu roku) w tys. t	Nakłady inwestycyjne na ochronę środowiska <i>per capita</i> (w hrywnach)	Prawnie chronione obszary o unikalnych wartościach środowiskowych w %	Zalesienie w %
Obwód Lwów		5	27.8	86.8		81 223.7	3.5	5.1	31.9
Obwód Wołyń		2	1.6	6.0		2 519.3	2.4	8.1	31.7
Obwód Zakarpcki		7	1.2	6.5		6.306	8.4	12.2	51.0
Ukraiński obszar objęty programem		14 30.6	99.3	83		749.3	4.7	8.3	38.2
Ukraina		571	708.8	3366.2		2 722 873.2	5.4	4.2	18.0
Średnia dla subregionów									
% Ukraina									

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 10. Infrastruktura techniczna

Subregiony	Drogi powiatowe (w km) 2000 r.	Drogi gminne (w km) 2000 r.	Urzędy pocztowe i biura telekomunikacji 2000 r.	Liczba osób na jeden urząd pocztowy i biuro telekomunikacji 2000 r.	System wodociągów łącznie (w km)	Wodociągi na 100 km ² *	Kanalizacja łącznie (w km)	Kanalizacja na 100 km ² *	Gazociągi łącznie (w km)	Gazociągi na 100 km ² *
Obwód Lwów	8.1				1 815.0	8.3	1 399.2	6.4	11 318.9	51.9
Obwód Wołyń	5.6				2506.2	12.4	626.2	3.1	7 211.0	35.8
Obwód Zakarpcki	3.3		402	3 119	389.4	3.0	407.0	3.2	3 050.2	23.8
Ukraiński obszar objęty programem*	17				4 710.6	8.6	2 432.4	4.4	21 580.1	39.4
Ukraina	164.2	87.3	16 000	3 000	57 566.7	9.5	33 972.5	5.6	173 122.1	28.7
					(2002)		(2002)		(2002)	

* - wskaźnik średni

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

Tabela 11. Infrastruktura społeczna

Subregiony	Liczba mieszkańców na jedno łóżko szpitalne	Liczba mieszkań (tys. m ²)	Edukacja wyższa		Edukacja									
			Uniwersytety	Studenci (tys.)	Szkoły podstawowe	Liczba uczniów (tys.)	Szkoły ponadpodstawowe	Liczba uczniów (tys.)	Licea ogólnokształcące	Liczba uczniów (tys.)	Technika i szkoły zawodowe	Liczba uczniów (tys.)	Szkoły pomaturalne	Liczba uczniów (tys.)
Obwód Lwów	103	313	20	99 396	322	11 388	534	61 634	596	298 513	56	32 687	39	33 077
Obwód Zakarpcki	121	133.5	4	16 884	188	5 932	244	41 914	279	151 778	19	10 030	15	8 947
Obwód Wołyń	82.6	134	3	19 142	206	3 839	260	21 840	349	136 530	20	10 775	15	12 284
Ukraiński obszar objęty programem	102	580.5	27	135 422	726	21 159	1 038	125 388	1 224	586 821	95	53 492	69	54 308
Ukraina	103	6 073.7	330	1 686 912	3 046	108 274	6 063	625 304	12 573	5 548 711	957	475 931	667	582 855

Źródło: dane podane przez stronę ukraińską; styczeń 2004 r.

ZAŁĄCZNIK 2**Specjalne miejsca chronione, które mają zostać wyznaczone w ramach sieci NATURA 2000****Subregiony Białostocko-suwalski i Łomżyński****Planowane naturalne siedliska ptaków w ramach NATURA 2000**

Kod	Nazwa	Powierzchnia w hektarach
PLB200001	BAGIENNA DOLINA NARWI	25.477
PLB200002	DOLINA BIEBRZY	128.842
PLB140002	DOLINA DOLNEGO BUGU	8.762
PLB140003	DOLINA DOLNEJ NARWI	7.273
PLB200003	DOLINA GORNEJ NARWI	32.336
PLB200003	PRZEŁOM DOLINY NARWI	5.806
PLB200005	PUSZCZA AUGUSTOWSKA	114.838
PLB200006	PUSZCZA BIALOWIESKA	64.115
PLB200007	PUSZCZA KNYSZYNSKA	130.205
PLB280012	PUSZCZA PISKA	1.759

Planowane ostoje siedliskowe w ramach NATURA 2000

Kod	Nazwa	Powierzchnia w hektarach
Code No	Name	Area in hectares
PLH200001	DOLINA BIEBRZY	106.874
PLH140005	DOLINA DOLNEGO BUGU	6.866
PLH200002	DOLINA GORNEJ NARWI	14.143
PLH200003	NARWIANSKI PARK NARODOWY	7.350
PLH200004	PRZEŁOM DOLINY NARWI	7.049
PLH200005	PUSZCZA AUGUSTOWSKA	92.117
PLH200006	PUSZCZA BIALOWIESKA	62.920
PLH200007	PUSZCZA KNYSZYNSKA	74.447
PLH200008	SUWALSKI PARK KRAJOBRAZOWY	6.341
PLH200009	WIGIERSKI PARK NARODOWY	15.065
PLH280009	PUSZCZA PISKA	1.230

Subregion Ostrołęcko - siedlecki

Planowane naturalne siedliska ptaków w ramach NATURA 2000

Kod	Nazwa	Powierzchnia w hektarach
PLB140002	DOLINA DOLNEGO BUGU	60.976
PLB140003	DOLINA DOLNEJ NARWI	44.068
PLB140005	DOLINA LIWCA	17.893
PLB140007	DOLINY OMULWI I PŁODOWNICY	36.588
PLB140009	PUSZCZA BIALA	64.103
n/d	NADBUZANSKI PARK KRAJOBRAZOWY	74.136
n/d	PARK KRAJOBRAZOWY "PODLASKI PRZEŁOM BUGU"	15.393,5

Ostoje siedliskowe planowane w ramach NATURA 2000

Kod	Nazwa	Powierzchnia w hektarach
PLH140004	DABROWY SEROCZYNSKIE	550
PLH140005	OSTOJA NADBUZANSKA	49.578
N/d	DOLINA KOSTRZYŃNIA	3000
	LASY RUCHNA	1100

Subregiony lubelski, chełmsko-zamojski oraz białkopodlaski

Planowane naturalne siedliska ptaków w ramach NATURA 2000

Kod	Nazwa	Powierzchnia w hektarach
PLB 060001	BAGNO BUBNOW	2.333
PLB 060002	CHELMSKIE TORFOWISKA WEGLANOWE	6.360
PLB 060003	DOLINA DOLNEGO WIEPRZA	7.324
PLB 060004	DOLINA ŚRODKOWEGO BUGU	26.131
PLB 060005	LASY JANOWSKIE	62.801, w tym 35.812 w województwie lubelskim
PLB 060006	LASY ŁUKOWSKIE	10.568
PLB 060007	DOLINA TYŚMIENICY	6.263
PLB 060008	LASY PARCZEWSKIE	13.568
PLB 060009	LASY STRZELECKIE	8.222
PLB 060010	OSTOJA POLESKA	17.758
PLB 060011	PUSZCZA SOLSKA	74.816, w tym 64.789 w województwie lubelskim

PLB 060012	ROZTOCZE	101.332, w tym 79.844 w województwie lubelskim
PLB 060013	STAWY W TARNAWATCE	1.320
PLB 060014	UROCZYSKO MOSTY-ZAHAJKI	4.653
PLB 060015	ZBIORNIK PODEDWORZE	272
PLB 060016	ZBIORNIK W NIELISZU	750
PLB 060017	ZLEWNIA GORNEJ HUCZWY	5.659
PLB 140002	DOLINA DOLNEGO BUGU	60.361, w tym 7.638 w województwie lubelskim
PLB 140004	DOLINA ŚRODKOWEJ WISŁY	28.070, w tym 2.516 w województwie lubelskim
PLB 140008	MAŁOPOLSKI PRZEŁOM WISŁY	6.419, w tym 2.482 w województwie lubelskim

Ostoje siedliskowe planowane w ramach NATURA 2000

Kod	Nazwa	Powierzchnia w hektarach
PLH060001	BYSTRZYCA JAKUBOWICKA	294
PLH060002	CHELMSKIE TORFOWISKA WEGLANOWE	2.062
PLH060003	DOLINA DOLNEGO WIEPRZA	6.970
PLH060004	DOLINA ŚRODKOWEGO WIEPRZA	1.312
PLH060005	DOLINA ŚRODKOWEJ WISŁY	4.021, w tym 2.434 w województwie lubelskim
PLH060006	GOSCIERADOW	583
PLH060007	GROTY W BOCHOTNICY	17
PLH060008	IZBICKI PRZEŁOM WIEPRZA	1.533
PLH060009	JEZIORA USCIWIERSKIE	1.677
PLH060010	KATY	17
PLH060011	KROWIE BAGNO	280
PLH060012	LASY JANOWSKIE	4.239 w tym 4206 w województwie lubelskim
PLH060013	LASY PARCZEWSKIE	5.795
PLH060014	LASY SOBIBORSKIE	6.621
PLH060015	MAŁOPOLSKI PRZEŁOM WISŁY	10.186, w tym 4.846 w województwie lubelskim
PLH060016	POLESKA DOLINA BUGU	8.233
PLH060017	POLESKI PARK NARODOWY	10.186
PLH060018	PUSZCZA SOLSKA	15.345, w tym 12.917 w województwie lubelskim
PLH060019	ROZTOCZANSKI PARK NARODOWY	8.024

PLH060020	SZTOLNIE W SENDERKACH	n/d
PLH060021	TORFOWISKO SOBOWICE	96
PLH060022	TORFOWISKO WEGLANOWE SNIATYCZE	15
PLH060023	ZACHODNIOWOŁYŃSKA DOLINA BUGU	1.514
PLH060024	ZURAWCE	34
PLH060025	DOLINA DOLNEGO BUGU	49.342, w tym 7.639 w województwie lubelskim

Subregiony krośnieńsko-przemyski i rzeszowsko-tarnowski

Planowane naturalne siedliska ptaków

Kod	Nazwa	Powierzchnia w hektarach
PLB180001	BESKID NISKI	85.884
PLB180002	BIESZCZADY	107.317,3
PLB180003	GORY SŁONNE	56.255,9
PLB180004	POGORZE PRZEMYSKIE	64.072,8
PLB060005	LASY JANOWSKIE	27.004,5
PLB060011	PUSZCZA SOLSKA	11.222,4
PLB060012	ROZTOCZE	21.279,9
PLB180005	STARORZECZE SANU W HURKU	123,1
PLB180006	STAWY W BUDZIE STAŁOWSKIEJ	1332,9

Planowane ostoje siedliskowe

Kod	Nazwa	Powierzchnia w hektarach
PLH180001	BIESZCZADY	107.317
PLH180003	JASLINSKI PARK KRAJOBRAZOWY (OSTOJA JASLINSKA)	20.911
PLH180004	MAGURSKI PARK NARODOWY (OSTOJA MAGURSKA)	19.439
PLH180002	PARK KRAJOBRAZOWY GOR SŁONNYCH (GORY SŁONNE)	56.255
PLH180005	POGORZE PRZEMYSKIE (OSTOJA PRZEMYSKA)	38.064
PLH060018	PUSZCZA SOLSKA (UROCZYSKA PUSZCZY SOLSKIEJ)	15.344,8